11119

AUŠRA

MĖNESINIS
MOKSLEIVIŲ LAIKRAŠTIS

1925 m. birželio mėn. Nr. 6

1925 - III - Panevėžys.

J. Kaminskas.

TURINYS.

	psl.
J. S. Visi į Kongresą - - - - - -	257
Paukštelis. Preliudijos - - - - - -	259
Petras Gintaras. Klajūnas - - - - -	263
Paukštelis. Vyšnios - - - - - - -	264
Pr. Žibutė. Baltosios dienos - - - - -	265
Vl. Adamonis. * * * - - - - - -	266
Prof. J. Eretas. Spauda ir masonerija - - -	268
J. Mičiulis. Markso vertės ir viršvertės teorija - -	275
A. Keblaitis. Tomizmas - - - - - -	281
Kaz. Barkauskas. Žemaičių vysk. M. Valančius - -	290
J. Grinius. Nykštukai ar milžinai? - - - -	295
Pr. Mantvydas. Del „Krikščioniškojo Renesanso gadynė“	299
K. Graužinis. Prancūzijos aukštosios mokyklos - -	303
Gegutė. Iš dienoraščio - - - - - -	311
Ateitininkų gyvenimo kronika - - - - -	312
Knyga ir menas - - - - - - -	313
Mūsų veikimas - - - - - - -	315
Mūsų mirusieji - - - - - - -	320

Redakcijos ir Administracijos adresas:

Kaunas, Laisvės Alėja Nr. 3.

Reiškiame gilios užuojautos klasės ir idėjos draugei Antosei Žilionytei mirus jos motinai.

Mariampolės
Ateitininkai-ės abiturientai.

Nuo Administracijos.

Kitą num. išleisime tik po vasaros atostogų. Už šį pusmetį kuopų prašome iki atostogų pradžios atsiskaityti.

ATEITIS

MĖNESINIS MOKSLEIVIŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 6. 1925 m. Birželio mėn. XV.

J. S.

Visi į Kongresą.

Jau nebetoli mūsų Kongreso laikas. Vos mėnesis, kitas beliko, ir dideliu būriu mes visi susirinksim, ir tie, kur pirmuosius mūsų idėjų grūdelius pasėjo, kur pirmieji stojo ateitininkų kovotojais, ir tie, kur vos nesenai yra įstoję į mūsų draugystę.

Gyvoji prigimtis yra visų tokia, kad tėvai myli savo vaikus, ir vaikai glaudžias prie savo tėvų, labiausiai ar gyvenimo audroms užėjus, ar sunkiems rūpesčiams, ar didelį žygį rengiant. Taip ir mums. Mūsų organizacija jaunutė — vos penkioliką metų begyvuoja, ir koki turiningi buvo tie ėjusieji metai lygiai mūsų šaliai, lygiai ir ateitininkams. Jie atsirado Lietuvai sunkiais priespaudos laikais, augo paslapta, dirbo dažniausiai atsitraukę nuo viešumos. Užėjo baisingi didžiojo karo ir sumišimo metai. Prašvito Lietuvai senai jau buvus netikėjusi nepriklauomybės aušra. Ateitininkams atsivėrė begalinio darbo sritis. Stojo tėvynės ginti. Ne vienas ir savo galvą padėjo. Garbė mūsų tėvynės kovotojams! Jie savo krauju atpirko Lietuvai laimę ir ramų kultūros gyvenimą užtikrino. Ir dabar vėl stovim kokių naujų darbų ir uždavinių prieangy. Tą jaučiam ir suprantam. Bet svarstom ir dvejojam, ar tikrai sau vertą tolesnį kelią pasirinksim. Draugai, priėję, tartum, kelio grįžkelę, susirinksim plačiu būriu aplink savo pirmuosius kovotojus. Mes būsim pilni džiaugsmo, matydami savo vadus. Džiaugsis ir jie, matydami, koks gražus būrys prie jų vėliavos susirinko.

Kaip malonus yra dienos rytas, taip mums brangi yra mūsų organizacijos pradžia. Pirmoji mintis, kur sukėlė jaunuolių dvasią ir sukvietė ateitininkų būrius, bus visados mums amžinas stiprybės ir paguodos šaltinis. Praeitis ateitį moko. Taip ir mes, prisimindami savo praeities gyvenimą, geriau galėsim nustatyti ir tolimesnių reikalingų darbų eiles. Ir pirmasis mūsų Kongreso uždavinys yra prisiminti tas prakilniąsias mintis, kuriomis mūsų vadai padėjo ateitininkų organizacijos pagrindus. Svarbu mums yra gerai įsižiūrėti ir pažinti tuos mažučius grūdelius, iš kurių išaugo tokis didelis ateitininkų medis.

Kaip prakilnios ir gražios yra mūsų idėjos, taip prakilnūs ir gražūs yra ir mūsų uždaviniai. Jie savo pagrinduos nesikeis. Jie eis per visą mūsų gyvenimą, tartum, kokia įstabių spalvų juosta; visada ji bus ta pati, bet tokia marga ir įvairi. Jei mes ateitininkai vis laikom savo pareiga pirmiausia mūsų idėjas, mūsų principus gerai pažinti, save auklėti gerais žmonėmis, eiti mokslus ir rengtis dorais tautos darbininkais, — tie visi uždaviniai mums paliks ir ateity. Tik gal kur ypatingai šią valandą mes savo pajėgas nukreipsim. Manyčiau, svarbiausias šių dienų ateitininkų uždavinys yra savo prakilniąsias idėjas visur ir visada gyvas ir reikšmingas gyvenime išlaikyti. Žinome, yra didelis skirtumas tarp to, kad mes kokį dalyką pažįstam, suprantam, ir tarp to, kaip mes jiems visada ištikimais pasiliekam. Mes išpažįstam savo idealus, bet nevienam jie paliko tolimi ir negaivina, kaip šiltas pasario vėjas. Nevienas nuėjo savo keliu ir klaidžioja kasdienio gyvenimo smulkmenose. O reikia, kad mumyse mūsų idealai būtų gyvi, kad mes jais gyventume ir visą savo gyvenimą kurtume. Mums reikia, kad mes vis labiau ir labiau pataptume ateitininkų idealų ūgdytojais, kad jie eitų per visas gyvenimo formas, visais jo keliais ir keleliais. Štai ir svarbiausia, kas mums rūpi šiandien įvykdyti; tą mes statom ir Kongresui svarbiausiu uždaviniu. Neužtenka mums gerų norų, karštų žodžių. Ateitininką teprivalo žmonės iš darbų pažinti. Mes privalom sukurti ateitininkų tikrą žmogaus ir inteligento tipą. Ateitininkai eina visur į gyvenimą, jie yra gyvo gyvenimo žmonės, realistai. Mes rengiamės gyvent, mes gyvename. Del to ir Kongresas neprivalo būti vien tokis, kuris mūsų idėjas atgaivintų ir stiprintų. Jis privalo būti gallngomis ateitininkų gyvenimo iškilmėmis, kad mes grįžtume iš Kongreso ir idėjomis gyvesni ir pasidžiaugę ir pasimokę. Svarbu, kad Kongresas apimtų kuo plačiausiai mūsų gyvenimo ir darbo sritis ir jas ryškiausiai vaizduotų. Šitas Kongresas ir skirsis kiek žymiau nuo kitų buvusiųjų ateitininkų Kongresų, kad be paskaitų dalies bus ir ateitininkų darbų paroda. Bus paroda mokslo ir meno kūrinių, darbelių ir tokių dalykų, kurie turi kokios nors didesnes svarbos ateitininkų gyvenime. Ateitininkai rengiasi parodyt savo chorų ir muzikos pajėgas. Darys teatrus, misterijas, rodys sportą, — kad visi matytų, kaip plačiai dirba ateitininkai.

Tas Kongresas svarbus mums dar tuo, kad ten susirinksim visi ateitininkai. Susirinksim vardan didžiausios ateitininkų vienybės, kad mus neskirstytų nei amžis, nei padėtis. Kas skirstosi, tam gresia pavojus suirti ir išnykti. Vienybė — didžiausia pajėga.

Vardan mūsų idėjų prakilnumo, vardan visų bendro darbo vienybės, ateitininkai, visi į Kongresą!

Paukštelis.

Preliudijos.

I. Tetušėlis išsivedė.

— Tu tyli, mano tetušėli!..
Viena pasaulyje likau, kaip džiūstantis medis.
Blaškys mane visi šalti vėjeliai,
O tu jau neateisi, nepaguosi..
Vai atsikelki, tetušėli mano, atsikelki!
Išblyškusi, pakiūkomis ji verkia —
Juodame karste tetušėlis guli.
Geltonas veidas tartum vaškas, suraukta kakta,
Giliai įkritusios, užmerktos akys,
Kietai sučiauptos lūpos.
Jis tyli...
— Jau šaltos tau rankelės, mano tetušėli!
Įėjo į seklyčią senutėlė:
— Eik, vaikutėli, pailsėti, eik;
Prie tetušėlio aš pabūsiu.
— Nenuvargau, senute, — gera būti man su tetušėliu.
— Klausyk manęs, vaikeli, eiki.
Trečia dienelė raudi kaip gegelė
Gal jau kraujais apkepo tau širdelė.
Paklausė —
Svyruodama ir vos gyva nuėjo pailsėti.
Tamsu jos kambarėlyj...
Prie sienos pastatytas juodas karsto dangtis...
Dažai jo lyg lavonu atsiduoda.
Jinai apsikabinus šalto medžio verkia verkia...
Krūtinėje saldu ir lengva —
Vienai juk gera verkti.
Šit vienmarškinis, pamažu įeina tetušėlis.
— Ko raudi tu, dukrele mano?
Eik čia į pirkią — ilgu man vienam.
Eik — padainuosi man.
— Ar tu klausysies, tetušėli?
— Tik tu gražiai man padainuoki.
Aš doklą pinsiu, tu dainuosi.
E, bus man linksma!
Taip noriu kad šį vakarą man tu dainuotum...
— Gerai, — einu...
Įėjus į seklyčią vėl pamatė gulint savo tetušėlį.
— O Dieve vėl jisai atsigulė!..
Sukliko, apkabino savo tetušėlio sunertas rankas
Ir galvą priglaudė prie jų.

— Neverk, vaikuti, ką padės. —
Senutė maldo.
Negirdi ji senutės maldymo.
Jos tetušėlis pakelia rankas, jai galvą glosto...
Vėl lengva, gera būti čia su tetušėliu.
— Nun eikiva, dukrele mano, eikiva į pirkią
Ten vakarausiva abudu —
Aš doklus pinsiu, tu dainuosi.
Kam būčiau aš tave auginęs, jei nė man nepadainuotum.
Tat eikiva.
Jis atsikėlė, apkabino mylimą dukrelę,
Išsivedė. . . . . .
— Gana, vaikuti, jau atsiverkei
Sunku, negera tetušėliui, kad verki...
Pamatė senutė jau pageltusį dukrelės veidą,
Kaip vaškas — veidą, tik ne rūstų, liūdintį,
Bet šypsantį.
— O Viešpatie, ji mirė!
Senelė šaukdama išbėgo.
Seklyčioj žvakė subaigė žibėti.
Tamsu...
Išsivedė dukrelę tetušėlis...

II. Vincukas žiedo prašo.

Pirkelė...
Tamsu... Ji lovoj mėtosi
Geltoni jos plaukai, padrikę, susivėlę.
Veidai ir akys dega ugnimi,
Prie lovos stovi motina —
išbalusi, kaip stabo ištikta.
— Motute, aš eisiu, eisiu...
Sujunda keliasi. Motutė apkabinus ją sulaiko:
— Palauki, kur, dukrele mano? Kur?
— Kol staklės pirkioje, pabaigsiu austi.
Leisk, motute, leisk!
— Paskui, dukryte mano, spėsi dar išausti.
Dabar tebūna staklės pirkioje.
Ir skruostai motinos pasipuošė
Sidabro brangiaisiais karoliais...
— Žiūrėk, motute, kaip balta šiandien šalna.
Eisiu aš jurginų užsidangstyti...
Ui-ui!.. Motute!.. Jie nušalę, jurginai nušalę,
Nebėra mano jurginų!..
Užsidengė akis ir blaškos, verkia.
— Neverk, dukrute, dar sveiki tebėra tavo jurginai —
Žaliuoja jie ir žydi.

Dabar pavasaris, šalnų nėra.
Klausyk, kaip gražiai pamūšyj pempės gyvuoja.
Neverk dukrute mano!..
— Gerai, Paliute, į bažnyčią eisiva kartu.
Kokias skareles mudvi rišivos?
Gerai, abi vienodas.
Sakai karolius reikia užsidėti?
Gerai, — aš tuoj.
Iš lovos šoko... Kaip žalga...
— Palauk, dukrele mano,
Paliutė į bažnyčią jau nebeis.
— Nebeis?
— Nebeis... Ir tu, vaikeli, gal nebeisi?
— Gerai ir aš nebeisiu.
Atsigulė.
Veidai jau balsta, jau dusliau alsuoja,
Jau akyse pradėjo stingti ugnys.
— Motute!.. Žiu... Vincukas jau parjoja...
— Taip taip, dukrute, jis parjos.
Tu vėl pagysi, būsi vėl linksma dukrele mano...
— Su širmiu jis parjoja.
Ar karas jau pasibaigė, kad jis jau parjoja?
— Pasibaigė, vaikeli.
— Motute, kurgi mano žiedas?
Vincukas gali tuoj paklausti žiedo.
Nebėra mano žiedo... Kur paliko?
Kaip aš Vincuką pasitiksiu žiedo neturėdama.
— Nurimk, dukryt, paskui atrasi savo žiedą.
Vincukas jo neklaus.
— Ar nieko nesakys Vincukas, kad aš žiedo neturiu?
— Taip, nieko nesakys, — Vincukas geras.
— Žiūrėk jisai į kiemą jau įjoja.
Žiūrėk nuo širmio jau nusėda...
Žiūrėk jau bėga tekinas į vidų.
Aš bėgsiu jo prie durų pasitikti.
— Nereikia, ne, — Vincukas nepasitiktas įeis.
— Ar aš, motute, neparaudus?
Vai dega mano veidas, akys dega!..
— Tegu, dukrute, juk Vincukas mėgsta veido raudonumą.
Gerai, kad tu paraudusi.
— A, sveikas sveikas!.. Ar Vincukas jau parjojai?
Ar karas jau pasibaigė.
Eik čia papasakoki, ką matei kare...
Ko tu taip žiūri į mane?!
Ar žiedo?
Aš neturiu... prapuolė...
Aa-a!.. Motute!.. Duoki mano žiedą,

Vincukas žiedo prašo...
Duok žie-dą...
. . . . . .
Užgeso skruostai, akys ir širdis...
Prie lovos rauda motina.

III. Tu mano motina!

Naktis...
Kanuolės dunda, staugia vėjas
Ir dreba žemė.
Šešėliai — gedulos tik blaškos, plevesuoja.
Džin-džan varpai suskambo.
...„Requiem aeternam!“ — gieda...
Siubuoja juodas karstas.
„Sūneli mano, užvejėle mano!“ — rauda motina.
Pajuodusi, kaip žemė, motina.
— Neverk, neverk, motute, ne mane ten lydi.
Aš čia, va sužeistas guliu.
Tik truputį aš sužeistas, tuojau pagysiu,
Parjosiu aplankyti.. Tik neverk, neverk motute.
Sesele, tu neduok motutei verkti.
Sušalęs guli, šneka kareivėlis.
Pakėlė galvą, atrėmė į akmenį.
Iš šono dar smarkiau pradėjo bėgti kraujas.
Jį šaltas vėjas šluosto...
Šalia jo guli kalavijas.
Plieninis kalavijas kruvinas.
Jis žiūri... Kraujas, tekš-tekš-tekš nuo šalto kalavijo laša.
O žemė geria kraują, geria.
— Ji pasisotina! — jis sušnibždėjo.
Subrinko kraujuj aguonėlės grūdas
Jau sprogsta... Daigas kyla, kyla.
— Kaip greit ji auga...
Trąšus, gaivingas mano kraujas...
Žiū ji siūbuoja — visą kelia.
Žiū pumpurėlius jau sukrovus.
Žiū pražydėjo aguonėlė.
Raudona, kaip ir mano kraujas lašantis nuo kalavijo.
Kaip skaisčios, gailios rasos puošia aguonėlę.
Va jos šaltiniais virsta.
Cha-cha!.. Maniau, kad aguonėlė...
Tai tu, sesute?
— Taip, mano kareivėli, aš...
Aš kellais vaikščioju po mūšio lauką,
Ir šluostau jūsų kruvinas žaizdas.
Bučiuoju jas, nes jos man brangios.

O brangios, brangios žaizdos karžygių,
Atvertos išpirkimui mylimos tėvynės.
Surinksiu jas visas į savo širdį...
Nešiu, atversiu mieliausiam Sūnui,
Išvydęs Jis pasigailės tėvynės ir vaikų.
Ir tomis žaizdomis gesins galiūnų piktą kerštą.
— Nūn suprantu, tu ne sesutė,
Tu mano Motina!
O aš maniau, kad tu sesutė.
Nušluostyki, užriški, Motina, manas žaizdas
Aš už tėvynę dar kovoti noriu.
— Tėvynei savo donį tu atidavei...
Nūn miki ir ilsėkis mano kareivėli.
Tau savo ašarų paklosiu minkštą patalėlį,
Saldžiai tave migdysiu.
Bučiuosiu juodąją žemelę, kad lengva tau būtų.
— Gerai, Jei Tu Šventoji Motina man liepi, miksiu.
— Aš uždarysiu tau akis,
Aš nuo kaktos nušluostysiu tau šaltą prakaitą.
Ateis skaistus pavasarėlis,
Aš gėlėmis lovelę tavo apkaišysiu.
Aš laistysiu gailiomis ašaromis,
Kad jos gražiau žydėtų...
Miegoki mano kareivėli!

Jisai užmigo...

. . . . . .

Petras Gintaras.

Klajūnas.

Tą audringą, gūdžią naktį,
Kai gaisrai danguj liepsnojo..
Kai pageltę rudens lapai
Gimtinius takus nuklojo...

Aš atvėręs žemei širdį,
Rudens tylą pamylėjęs —
Išėjau pasaulin drąsus,
Drąsus skausmo nekentėjęs...

Ir pamėgau niūrą žemę,
Gimtą šalį pamylėjau.
Ir atnešti — jai aukuoti,
Brangią auką pažadėjau...

Pažadėjau ir išklydau
Ir išklydau į pasaulį,
Savo dalį suieškoti —
Nors sapnuos išvysti saulę...

Paukštelis.

Vyšnios.

Ir pražydo jaunos vyšnios,
Vyšnios — sesės vainikuotos.
Ir boluoja žalias sodas,
Tartum naktį mėnesiena.

Čiulpia vyšnios saulės sultis,
Sultis degančias jos čiulpia...
Ir maitina jauną sielą,
Sielą alkstančią maitina.

Dvelkia vėjas, vyšnios šlama,
Myli vyšnios vėjo dainą,
Ir pasako baltos vyšnios,
Jog dainoj paguoda gema.

Kvepia vyšnios, kvapas plinta —
Šilko vilnimis banguoja —
Ir pasako vyšnios kvapios,
Jog žiemos svajonės bręsta.

Kai karoliai vyšnias puošia,
Skaistūs rytmečio karoliai,
Tad sapnuoja vyšnios jaunos
Širdžiai meilės tylų sapną.

Tylų ilgesį sapnuoja,
Kai myluoja vėjo dainą,
Saulės sultis, kai jos čiulpia,
Kai jos supas aromatuos...

Saulė dega, vyšnios žydi,
Vyšnios marčios — nuometuotos
Vyšnioms žydint, godos žydi,
Vyšnių puota — sielai puotos.

Kaunas,
1925. V. 1.

Pr. Žibutė.

Baltosios dienos.

Aš linksma, juokiuos... Aplink rožės žydi, aš jas skinu ir jų svaiginantį kvapą gerių. Ak, kaip gera! Tik ilgiau žydėkit, nevyskit, baltosios rožės! Juk pilnas gyvenimas jaunystės, versmės džiaugsmų... O kiek saldžių, dar neišsvajotų, svajonių!

Rodos, viso pasaulio paslaptis norėtųsi atverti, siekti prakilnaus ir aukšto, bet nesuprantamo idealo. Blaškosi siela beribėj erdvėje, laimės ieško... Ir atradusi laimę norėtų visą žmoniją jos skraiste apglobti ir skristi į nežinomą tolį.

Ak, skriski mano jaunystės dainos aide, į saulėj skęstančią mėlynę, pinki sidabrinius akordus kartu su veversėlio daina! Nutilk, užsisvajok. Toje tylumoj skęsta mano liūdesio banga, skrenda mintys į užburtas pasakų šalis ir gėlėmis išpintas pievas...

Bet kas tas balsas? Kodel jis skamba man ausyse? Ką jis šaukia... gal mane? Baugu... Naktis. A... jis čia, netoli, aš jaučiu...

— Kas esi? — sušukau.

— Tai aš atėjau tau pasakyti, kad greit baigsis tavo baltosios dienos! Neužilgo! Imk karčią gyvenimo taurę, išgerk ją..., nutilo balsas.

— Kas esi? Ką šnekl? — Nesuprantu,—paklausiau išgąstyje.

Bet balsas tylėjo. Veltui aš jį nakčia šaukiau: jis neatsiliepė, negrįžo. Ak, ašaros, — kam veržiatės iš akių, kam vilgote skruostus! Nurimkite! Negązdinkite manęs! Vistiek aš jūsų nebijau! Mane vyliojo pasaulis, rožės... Ir aš vėl juokiuos...

Ak, jaunystė, spausk stipriau mane prie savo krūtinės, dar ilgiau laikyk apglėbusi aureolės skraiste! Šalin tuščios svajonės ir pesimizmas! Ir tu, mirtie, netiesk savo ledo rankas į mane! Aš jauna, gyventi noriu! Tik darbų, idėjų trokštu...

— Kaip šešėlis prabėgs tavo baltosios dienos! — atsiliepė balsas.

— Ak, kas esi? Kodel vėl gązdini mane? Atstok! — vos spėjau paklausti, kaip vėl išgirdau: „Ha, ha, ha,...“ Toli pertraukė nakties tylą demoniškas juokas, nutilo...

A, tai buvo balsas mano nelauktojo svečio...

Ryga 9 balandžio. 1924.

*
* *

Atsimenu...

Tąsyk siautė didelė audra. Didžiulės jūros bangos įtužusios daužė ir griovė savo krantus. Iš pat dugno gilybių rito sunkius akmenis ir laidė į virpantį krantą. Laivai tūnojo uostuose. Visa gyvija, ramumos ieškodama, išsislapstė nuošaliausiais kampais, olomis, lindynėmis... Bet pragariška gamtos muzika savo dusliais, slėpiningai klaikiais, bauginančiais tonais visur siekė, visur brovėsi, visomis pikta galybėmis užkeikdama, versdama šokti rūstaus Erebo šokį... Nerami širdis baimingai plakės, įaudrinta dvasia reiškė tą patį chaosą.

. . . . . .

Ilgai siuto audra, ilgai vaitojo jūra, ilgai kankinos nerimavo bejėgė širdis...

Galop debesynai prasiskyrė, ir pasirodęs mėnulis nušvietė jūrą. Uoloto kranto iškišuly stovėjo balta, it pirmas pavasario žiedas, mergelė. Rankose ji laikė didelę pilnavidurę rožę ir tyliai, nejudėdama, įbedusi jūron akis žiūrėjo ir mąstė...

Po kojom jai dar galingai plakės bangos, — užė, gargaliavo, šimtais balsų klegėjo, tartum sekė ilgą seną gyvenimo pasaką,— sekė rimtai, įsikarščiavę, baltomis putomis pasidengę.

Ir klausės jų mergelė... Ši gamtoj siautusi audra priminė jai jos audringus dvasios stovius, baisias jausmų kovas. Tos gūdžiai, galingai ošiančios bangos atitiko jos sieloj neramiai kylantiems, ją kankinantiems svaigių minčių verpetams.

— „O jūra! Tu galinga, tu nebijai jokių viesulų staugūnų nebojl jų smarkaujančių gallų. Jų užklupta tu siauti, blaškaisi, daužai viską ir griauni. Tavo krūtinė galingai alsuoja, — ir sukaupusi savo neribotą energiją visu smarkumu puoli tavo laisvę varžančius, tave slėgiančius gaivalus.

„Tu kovoji, kovoji smarkiai, be pagailos, bet... ir laimėji. Iš tų sukurių išeini sveika, didinga, garbės aureole pasipuošusi. Praeis kiek laiko — nurims įsisiubavusi krūtinė ir vėl ramiai alsuosi, ramiai žvilgėsi saulės ir mėnulio šviesoje...

„O aš!.. Aš menkas žemės padaras... Aš per silpna atsispirti tamsioms pasaulio galybėms... Jos užpuolė mane... Gyniausi, kovojau, įtempiau visas savo jėgas... Bet įšėlę vėtros mane parbloškė, — aš suklupau, kai vieną nykią mano kelionės dieną dygus erškėtis sužeidė man koją...

„Ir stoviu štai čia viena; čia ieškausi ramybės, paguodos. Bet kur gi paguoda, kur ramumas?.. Cia matau vien savo nelaimių atvaizdą, čia juntu atsinaujinančias dvasios žaizdas... Ir skausmas, ir neviltis, ir kerštas, ir pagieža plėšo, degina mane, rakina lūpas, džiovina akis...

„Seniau!.. Bet ką, ką beminėti laimės dienas nelaimėje!.. Viskas dingo, viskas žuvo. Liko tik jaučianti, kenčianti, ramybės ir atilsio ieškanti, jų neraudanti, amžinai klajojanti siela...

„Nelaiminga! nelaiminga aš...

. . . . . .

Ji nulenkė galvą. Bejėgiškai nuleido rankas ir išmetė gyvąją rožę, kurią pačiupę putotos, kaip pats gyvenimas neramios, tolydžio aukos belaukiančios bangos susupo, apgobė ir nusinešė savo gelmių rūmuosna...

Ir kaskart, kai tik siaučia audra ir įdūkęs viesulas skrodžia bangas, švilpia uolos plyšiuose ir laužo medžių sakas — iš gelmių girdis duslūs, gailūs, pilni tvirtumo, tartum gyvi ir sąmoningi garsai.

Įsiklausyk į juos — ir išgirsi beviltį skundą, keiksmą, išmėtinėjimą skausmą, gailėsį... Ir suskaus tau širdį, apsiverks ir dvasia... Neramus, išsiblaškęs tu bėgsi iš čia ir norėsi nurimt tarp draugų, prie šviesos, tarp žibučių ir trukšmo puotos.

Tik deja! Jau ne tam ta puota nei jos trukšmas, juokai! Nei jaunimo žaislai, nei jo giesmės, nei linksmi, besišypsą veidai ir žėruojančios akys nežavės jau tavęs, ir tu trauksies šalin, vienumon...

Taip, tau ramybė ne šiandie sugrįš!...

Vl. Adomonis.

Prof. J. Eretas.

Spauda ir masonerija.

Ir vėl aš su savo spauda! Jūs, mieli skaitytojai, man sakysite: kodel autorius mums nepasakoja apie tuos pasakingus kalnus, kurie savo viršūnėmis dangų siekia ir sveikina aušrą, kai slėnyse dar viešpatauja gili naktis? Kodel mums nekalbama apie Beethoven'o simfonijas, kuriose verda aistringas gyvenimas, vaidenasi mirtis ir triumfuoja prisikėlusi žmogaus siela? Be abejo, įdomiau kopti į Alpių karalystę, ieškoti tos tylos tarp dangaus ir žemės, gražiau pasiduoti Beethoven'o vadovybei ir su ja išmatuoti žmogaus sielos prakilnumą ir širdies bedugnes. Deja! Mes nepasiekėme dar to laipsnio, kuriame galima būtų pirmoj eilėj užsiimti kas įdomu ir gražu.

Mūsų uždavinys užsiimti kas šiandien yra *reikalinga.* Mes galime gyventi nesusipažinę su arų viešpatyste ir muzikos maestrais, bet be gero pažinimo, paimkime kad ir spaudos, mūsų gyvenimas neįmanomas. Vieną kartą tauta neturėdama spaudos (1864—1904) beveik užtroško. Tada kaltas buvo Muravjovas ir kiti svetimieji. Jeigu šiandien jos neturėsime — patys būsime kalti, mes patys būsime savo Muravjovais, savo spaudos budeliais. Delto pirmiau, kas mums būtinai reikalinga, o vėliau kas yra įdomu ir gražu. Atleiskite delto, jaunieji draugai, kad šio rašinėlio vedamoji dvasia nei numylėtasis Beethoven'as nei galingasai Goethe, bet Mainz'o miesto kuklusis pilietis Jonas Gutenbergas.

* * *

Kad spaudos reikšmės įvertinimas auga Lietuvoje liudija mums tarp kit ko ir valdžios administracijos kursų programa, kurion įtraukta ir spauda. Per 20 val. aiškinama mūsų valdininkams spaudos atsiradimo istorija, jos reikšmė kultūriniam, politiniam ir ekonominiam gyvenimui, jos technika pradedant nuo žinių surinkimo baigiant laikraščio arba knygos išsiuntimu. Klausytojai ypatingai susipažino su įstaigomis renkančiomis žinias (pav. „Elta" Lietuvoje, „Havas" Prancūzijoj, „Reutter" Anglijoj, „Rosta" Rusijoj ir t. t.) ir gauna išgirsti lekcijų apie painų cenzūros klausimą, apie žurnalistų etiką ir t. t. Šimtas įvairių valdininkų su visu atsidėjimu klauso tų lekcijų ir šiomis dienomis net ryžtasi išlaikyti kvotimus iš tos srities.

Puikus mums šis valdininkų pavyzdys! Kas nori efektyviai tarnauti valstybei privalo pažinti spaudą, juo labiau tas, kuriam rūpi ir tautos ir amžinybės reikalai.

* *

Norint padaryti įtakos tautai ir valstybei, galima griebtis įvairių priemonių, iš kurių čia keturias minėsime. Vienas kelias eina per *mokyklą*, jis veda į jaunimą ir per jį į tautos ateitį. Šis kelias ilgas, tikslas pasiekiamas ne taip greitai, bet delto tikras. Kitas kelias per *finansus* į ekonomiją, nes tikrieji tautos ir valstybės valdytojai yra tie, kurių rankose pinigai, kas sotina žmogų, turi jo pasitikėjimo. Tiesioginis kelias į valdžią eina per *politiką*, be politinio veikimo nėra galimybės padaryti ryškios įtakos valdymui. Mėgsta ar nemėgsta politiką, kas nori dalyvauti krašto valdyme privalo ja naudotis.

Be valdžios, ekonomijos ir jaunimo yra dar viena pozicija, kuri savo reikšme gali lygintis su viršminėtomis, būtent visuomenė; jai norįs daryti įtakos lengviausiai gali naudodamasi *spauda*.

* * *

Kiekviena tautos, arba dar tiksliau valstybės, srovė, kiekvienas vispusiškas tautinis judėjimas savo tikslams pasiekti privalo naudotis minėtais įrankiais. Tas sroves mes pripratę vadinti partijomis, kurių svarbiausias tikslas užkariauti ir valdžią, ir ekonomiją, ir visuomenę, ir jaunimą. *Valdžią* užkariauti geriausia sekasi organizuojant savo vienminčius į didelę ir disciplinuotą kariuomenę, t. y. partiją; bet tas darbas sekasi tik dėka tam tikrų pirengiamųjų darbų, pav. jaunimo išauklėjimu savo idėjose, užvaldymu visuomenės nuomonės ir t. p. *Jaunimui* auklėti reikalinga tam tikrų mokyklų ir organizacijų. *Ekonomijai* paimti į savo rankas veikia bankai, koperatyvai, įmonės ir t. t. *Visuomenei* padaryti įtakos reikia žodžių gyvų ir spausdintų, t. y. kalbėtojų ir žurnalistų, ypač pastarųjų.

* * *

Tik tokia visuomenės arba tautos dalis gali turėti vilties ką nors laimėti, jei visos tos pozicijos jos bus užimtos. Praleisti nors vieną iš jų ir tuojau tos srovės fronte darosi plyšis, per kurį priešininkas įsiverš. Tat nuo amžių suprato tautos ir jų srovės stengdamosi pastatyti pilis su tais keturiais tvirtais kampiniais bokštais. Ypatingu uolumu tuo rūpinasi viena srovė vadinama masonais.

Kas gi yra tie masonai, iš kur jie yra kilę ir t. t. — visa tai plačiau nagrinėti čia nėra vietos. Tenka mums čia pasitenkinti pora žodelių.

Masonai nori — kiek visuomenei yra žinoma, nes jie mėgsta slėpti savo veikimą ir savo tikslus — doriniai ištobulinti žmones, platinti tarp jų vienybę, brolybę, lygybę, viens kito šelpimą ir t. t. Tam tikro tikėjimo jie neturi, nes jie pripažįsta tik tokią tikybą, kurią visi žmonės vienodai supranta. Jie atmeta visas įvairių tikėjimų apeigas ir dogmas ragindami išpažinti tik bendruosius doros įstatymus. Toklu bendru bruožu jie laiko

visiems prieinama grynai žmogišką dorą. Jie reikalauja, kad žmonės būtų geri, dori, atviri. Pavyzdžiais jiems buvo visa eilė kiek senovės, tiek ir vėlybesnių laikų filosofai, literatai, valstybės vyrai ir t. t. Jųjų tarpe figuravo ir Jėzus vyriausias meisteris (Prancūzijos masonerijoje) kaipo doras žmogus.

Iš pat pradžių prie jų prigulėjo ir katalikai, nes ne visur aktingai kovota su krikščionybe. Vėliau gi paaiškėjus tikriaus masonų siekiniams ir popiežiams juos iškeikus (pav. Klemensas XII 1737 m., Pijus VI 1814 m., Benediktas XIV 1851 m., Pijus IX, Leonas XIII ir t. t.), katalikai iš palengva šalinas nuo jų. Iš tikrųjų nieko bendra nėra tarp masonų ir katalikų: aniems Jėzus yra doras žmogelis, mums Dievo sūnus. Nieko bendro masonai neturi su krikščionybe kaip parodė Prancūzijos masonų nutarimas, susispietusių į ložą vadinamą „Le grand Orient“. Jie 1877 m. nutarė $^2/_3$ balsų išbraukti savo įstatų žodžius: Dievą ir sielos nemirtingumą. Tą pasekė ir visa eilė kitų ložų (t. y. masonų sąjungų).

Visos bažnyčios, turinčios tam tikrų pastovių formų, išpažįstančios tam tikrų dogmų, masonų laikomos žmonijai kenksmingomis ir delto jie su jomis aktingai kovoja. Daugiausia tenka katalikų bažnyčiai, kaipo geriausiai susiorganizavusiai ir kultūringų tautų tarpe labiausiai išsiplėtojusiai.

Masonų veikimas susekti labai sunku, nes stengiasi kitiems nematomai veikti, be to jų nariai užlaiko griežtoje paslaptyje dalykus, liečiančius jų organizaciją. Dažniausia narys pasipažįsta tik su savo laipsnio kolegomis (tų laipsnių yra labai daug, kai kuriose ložose iki 33), o kas jų vyresnieji jie dažnai negauna sužinoti. Visuomenėje masonai sveikinasi tam tikrais tik jiems žinomais ženklais. Savo susirinkimų ritualą jie yra pasiskolinę iš tų mūrininkų, kurie viduramžyje statė didžiules bažnyčias, kaip Köln, Freiburg, Ulm, Wien ir t. t., iš kur ir jų vokiškas pavadinimas „Freimaurer“ arba prancūziškai „franc—maçon“, t. y. laisvieji mūrininkai („Maurer (vok.), „maçon“ (pr.) = mūrininkas). Mūsų lietuviškas pavadinimas paskolintas iš prancūzų kalbos.

Masonai, kurie dabartine forma pasirodė XVII šimtmetyje, iki karui suspėjo organizuoti apie 170 ložų sąjungų, kurioms priklausė iki 20 000 atskirų ložų su milionu su virš narių. Prie jų priklausė visa eilė įžymiausių pasaulinių veikėjų, kurių tarpe randame ir b. Anglijos karalius Eduard'as VII. Ir Goethe, Herder'is ir kiti vokiečių literatūros korifėjai buvo masonai. Jų randame visose gyvenimo srityse, aukštose ir žemose vietose, visame pasaulyje. Ar jų yra ir Lietuvoje? Sunku pasakyti, nes jų paslaptingumas neleidžia daryti tikslių išvadų, bet reikia manyti, kad jų yr pas mus.

Niekas taip tikslai nemoka veikti kaip masonai (išskyrus Jezuitus). Nuosekliai jie rengiasi imti į savo rankas visas svarbesnias vietas ir tai visose sferose ir darbo srityse. Jie politikai,

finansistai, ekonomistai ir — last not least — jie puikūs žurnalistai.

Pirmučiausiai jie stengiasi valdyti visuomenės nuomonę spauda; tam jie perka jau einančius laikraščius arba kuria naujus. Masonai jau ne tiek dirba kaipo aktingi žurnalistai, kiek kaipo spaudos palaikytojai pinigais. Jie moka surasti gabių rašytojų, kurie jų finansuojami varo jų politiką, kuri pasižymi ypatingu gudrumu: mat savo spaudoje jie ne plaka savo priešininkus be atodairos — tokia taktika per aiškiai rodo, koki jie per vienii ir atstumtų skaitytojus — o laikas nuo laiko savo priešus neesminguose dalykuose palaiko, tas jiems duoda galimybės esmingesniuose dalykuose savo priešus stipriau pulti. Šitos dvi prežastys: 1) netiesioginis veikimas, per pinigą į spaudą, ir 2) gudrus pasielgimas su savo priešais neleidžia daryti tikrų išvadų del masonerijos spaudos išsiplatinimo.

Puikūs žydų žurnalistiniai gabumai vertė masonus naudotis žydais spaudos srityje, kas mums duoda galimybės juos pažinti; taisykle — kur spaudoje daug žydų, ten masonai, — nors ir nėra visai teisinga, vis delto turi savyje ir nemaža teisybės.

Anglijos spaudoje vaidino įžymiausį vaidmenį Lordas Northcliffe, kurio nuosavybėje buvo virš 55 laikraščių (dienraščių bei žurnalų), jų tarpe „Daily Mail“ („Dieninis Paštas“) su milionu su virš skaitytojų, „Daily Mirror“ (milioną skaitytojų), „Sunday Pictorial“ (t. y. sekmadienio iliustruotasis laikraštis su pustrečio milionų prenumeratorių) ir t. t. ir t. t. Viso labo savaitinis jo laikraščių tiražas pasiekė 35 milionus ekz. Northcliffe buvo artimas karaliaus Eduard'o VII, kurio rolė masonerijoje yra žinoma, pažįstamas.

Vengrija turėjo 1900 m. apie 1000 laikraščių ir žurnalų, kurių 100 buvo katalikiškos, o mažiausiai 800 žydiškios dvasios; spėjama, kad blogiausiame atvejuje 580 tų pastarųjų yra masonų rankose.

Vokietijoje randasi ne maža masonų. Prieš karą jų buvo devyniose ložų sąjungose 600 ložų su 47.000 narių, kurių dalyvavimas spaudoje yra kuo aktingiausis. Katalikiškų (Centro) laikraščių 1905 m. buvo virš 400, o vadinamų „bepartyviškų“ (daugumoje liberalų, žydų ir ypač masonų) tuo pačiu metu randame 1.300. „Münchner Neueste Nachrichten“ plačiai žinoma M. N. N. (sutrumpinimas) turėjo 1914 m. 120.000 su virš skaitytojų, katalikų gi centrinis organas „Bayrischer Kurier“ dešimts syk mažiau, nors masonų įtaka į M. N. N. katalikiškajam Münchenui buvo ir tebera žinoma.

Prancūzijoje, kur nuo 1871 m. masonai vis labiau ir labiau ėmė rūpintis respublikos reikalais, pažymėtina taip pat ir uolus jų veikimas spaudoje. Svarbiausiu Paryžiaus laikraščių redakcijose sėdi jų žmonės; jų įtaka į „Le Matin“ (2 milionai egz.), „Le Petit Parisien“ (2,5 mil.), „Le Journal“ (1 5 mil.) ir t. t.

stipriai jaučiama. Kadangi tų pačių laikraščių redakcijose randame ne maža žydų, satiriški paryžiečiai Prancūzijos respublikos pavadinimą „R. F." aiškina nebe „République Française", o „Kothschild Frères" (mat Rotschildas didžiausis žydų bankininkas) arba République Franc—maçonne".

* * *

Kaip paprastai atsiliepiama toje spaudoje apie tautybę, krikščionybę, katalikybę ir t. t. galima lengvai įsivaizdinti. Tautybė kai kur vadinama siauro proto išmislu; tautų ypatumai laikomi žalingais žmonijos pažangai ir delto reikalaujama jų panaikinimo. Katalikų bažnyčios istorija jų laikraščių skiltyse virsta „une chronique scandaleuse", nes viskas, kas tiktai gali žeminti katalikybės vardą su ypatingu uolumu iškeliama ir su visomis tikromis, perdėtomis ir net visai išgalvotomis smulkmenomis aprašinėjama. Tiesa neviskas buvo tvarkoje katalikybės istorijoje, daug atsitiko nešvarumų, netikslumų, žiaurumų ir t. t. prie ko reikia mums atvirai prisipažinti. Tiesa, daug buvo ir yra netinkamų kunigų, tiesa taip pat kad pasitaiko ir visai nekatalikiškų popiežių. Bet greta to neiškeliama krikščionybės kultūra, katalikybės nuopelnai. Kodel neminimi yra poetai kaip Dante, Tasso, Camoens, Cervantes, Calderon, Shakespeare, Racine, Paul Bourget, Ferdinand Brunetiere, François Coppie, René Bazin, Mangoni, Fogazzaro, Droste-Hülshoff, Handel-Mazzetti, Paul Keller, Heinrich Federer?

Kodel necituojami kompozitorai kaip Bruckner, Schubert, Beethoven, Mozart, Haydn, Bach, Händel, Palaestrina?

Kam nutylimi yra Michelangelo, Raffael, Dürer? —

Neblogai daro masonų spauda, kad ji atidengia ir suterštus krikščionybės istorijos lapus, bet jei jau atidengiama teisybė, tada jau *visa teisybė,* kurios bijoti niekas nebijo...

Ką norima šitokia taktika pasiekti yra aišku, būtent diskrediduoti, žeminti krikščionybę visuomenės akyse. Galinga masonų spauda kai kur savo tikslą jau yra atsiekusi.

* * *

Kokios iš viso tai daryti išvados? Nesunku įspėti. *Geriausis būdas kovoti su idėjinių priešininkų spauda yra platinti savo spaudą.* To darbo imtis turi jaunoji karta.

Kad mes tuo žvilgsniu dar per maža esame padarę mums rodo menkas mūsų laikraščių išplatinimas: *vienas* katalikiškas dienraštis ant dviejų milionų katalikų *vienas* katalikiškai ūkininkų sąvaitraštis ant pusantro milionų ūkininkų! Ir kokios jų gyvavimo sąlygos? Paimkime kad ir „Rytas"; jo tiražas visai nedidelis ir vien delto, kad inteligentai daugumoje laikraščius neskaito, arba mėgsta skaityti paskolintas gazetas: koperatyvo vedėją pas provizorių, provizorius pas mokytoją, mokytojas gauna

laikraštį iš vargoninko ir šis iš klebono. Kiti žengia į smuklę laikraščių pasiskaityti, nes smuklininkams privaloma „Lietuva“, „Sargyba“ ir t. t., ir beskaitydami daugiau prageria, negu kainuoja savaitinis to laikraščio prenumeravimas, kiti ieško tos galimybės pas kirpėją, vėl kiti savivaldybėje; bendras principas: kitam prievolės, man teisės; kitam „kaštas“, man nauda.

Jei mes skaitysime viso labo 1.500.000 žemdirbių pas mus, kurie galėtų įdomautis savaitraščiu „Ūkininku“ ir palyginsime jo tiražą, tai išeina, kad kas 250-asis žemdirbis jį prenumeruoja, o kiti 249?! Kas juos šviečia, įsąmonina, auklėja, stumia pirmyn, kelia aukštyn? — Bent kiek geriau su jaunimu. Dabar pavasarininkų yra maždaug 40.000, o jų organą „Pavasarį“ prenumeruoja 5.000, tai reiškia, kad kas aštuntas jį yra užsisakęs. Tačiau jaunimas tuo pasitenkinti negali, jis praeitų metų kongrese nutarė, kad kiekvienos kuopos narių *pusė* „Pavasarį“ skaitytų. Gražus tas idealizmas, kuris pasireiškia tame nutarime; vienok „nors dvasia stipri,....“! Labiausiai ištesėjo Suvalkijoje, kurioje randasi apie 4.000 pavasarininkų, o pareina 1.000 ekzempliorių „Pavasario“ t. y. keturi nariai skaito vieną; Dzūkijoje (Alytaus ir Seinų apskrityse) kur priskaitoma apie 2.000 tos organizacijos narių, randasi 300 prenumeratorių t. y. ant septynių vienas „Pavasaris“. Gan blogame stovyje randasi Žemaitija, kurion pareina tik trupučiuką daugiau ekzempliorių, negu į daug mažesnę Suvalkiją. Bet ir Aukštaitija su 2.300 prenumeratorių atsilieka nuo Suvalkijos. Tiesa yra ir labai susipratusių vietų, kaip antai:

Biržai	kur	pareina	113	ekzempliorių.
Vabalninkas	„	„	104	„
Joniškis	„	„	115	„
Kupiškis	„	„	108	„
Ukmergė	„	„	122	„

ir kituose regijonuose pav.:

Lazdijai (Dzūkų)	„	115	„
Mariampolė (Suvalk.)	„	149	„
Telšiai (Žemaičių)	„	156	„
Skuodas (Žemaičių)	„	100	„
Vilkaviškis (Suvalk.)	„	262	„
Šakiai (Suvalkijos)	„	190	„

Bet yra ir tokių vietų, kurios galėtų pasižymėti, bet mus apvylė, — kaip antai:

Panevėžys,	kur	pareina	tiktai 90	ekzempliorių.
Rokiškis	„	„	„ 53	„
Utena	„	„	„ 49	„
Naumiestis (Suvalkų)			„ 42	„
Prieniai (Suvalkų)	„		„ 38	„
Šiauliai	„	„	„ 39	„
Kedainiai	„	„	„ 40	„

Linkuva	„	„	„	73	„
Jurbarkas	„	„	„	23	„
Kretinga	„	„	„	33	„

Katastrofingai bloga atrodo sekančios vietos:

Eržvilkas (Taur. apskr.)	kuris	gauna	tik	3	ekz.
Šilalė (Taur. apskr.)	„	„	„	7	„
Naumiestis (Taur. apskr.)	„	„	„	5	„
Airogala (Kedainių apskr.)	„	„	„	1	„
Žapiškis (Kauno apskr.)	„	„	„	3	„
Subačius (Panev. apskr.)	„	„	„	1	„
Debeikiai (Utenos apskr.)	„	„	„	1	„
Krokelaukis (Alyt. apskr.)	„	„	„	1	„
Leipalingis (Šeinų apskr.)	„	„	„	1	„
Paežeriai (Suvalkijoje)	„	„	„	1	„

Kiek dar čia darbo, pastangų reikia, kol mūsų jaunimas pavys kitų kraštų jaunimą. Reikia tačiau ir pripažinti, kad kitoms tautoms žymiai lengviau buvo išvystyti savo spaudą, tai reikia primygtinai pabrėžti; bet šis argumentas teturi reikšmę del praeities, o del ateities niekas mums neleis juo operuoti. Ateityje argumentuokime gyvaisiais, o ne numirusiais; tam mes esame ateitininkai. Mūsų uždavinys tuos 249 ūkininkus šviesti; veltui tos žemės ūkio parodos, veltui tie elevatoriai — nors ir jie dangų siektų — veltui ir drenažas ir zuperio maišas: *ūkininkas praturtės tada, kada jis daugiau į savo galvą dės, negu į savo žemę.* Tas pats su jaunimu. Dabar rengiame kongresus pav. Utena, per Sekmines darė dideliausį konkresą, kuriame ir dalyvavo Debeikių kuopa ir su ja tur būt ir jos vienintėlis „Pavasario“ prenumeratorius (arba Panevėžys, kurio rajone randasi Subačius su vienu prenumeratoriu, organizuoja aukštąjį kongresą), rengiame sporto olimpiadas kūnui stiprinti, dainų šventės skoniui lavinti, mes užsakome savo nariams gitarų, smuikų, dūdų; per visą vasarą „gegužiniaujame“, turime 120 šokėjų (atsiprašau—) narių ir vieną „Pavasario“ prenumeratorį? Valio, mūsų susipratimas!

Ne kongresai arba šiaip išorinės šventės sudaro organizacijos tvirtumą, o vien tiktai narių susipratimas, kuris atsiekiamas yra ypač per spaudą.

* * *

Austrijoje vienas dienraštis teko 42.000 gyventojų, Vokietijoje 15.000, Šveicarijoje 3.000; o pas mus vienas tenka 600.000. Dirbkime!

O kas nedirba, tas ruošia Lietuvai Vengrijos likimą. Toji katalikiškoji tauta skaitė prieš karą 100 katalikiškų ir 885 protestantiškų, žydiškų ir svetimtaučių laikraščių. Dar syk, mielas skaitytojau, dirbkime!

J. Mičiulis.

Markso vertės ir viršvertės teorija.

Marksas yra pats žymiausias iš socialistų teoretikų ir vadų. Jis, pasak Engelso, padarė socializmą mokslu dėka dviejų išradimų: materialistinės pažvalgos į istoriją ir viršvertės teorijos. Apie materialistinę pažvalgą į istoriją buvo rašyta P. Karvelio [1]). Man tenka rašyti apie antrąjį neva moksliškojo socializmo pagrindą—viršvertės teoriją. Viršvertės teorija remiasi Markso vertės teorija delto pradėsime nuo vertės.

I Vertė.

Marksas tyrinėdamas šiandieninės visuomenės gyvenimą randa, kad visas jos turtas yra *prekės*. Preke laiko Marksas tokį darbo produktą, kuris pagamintas sunaudoti ne pačiam gamintojui, bet mainyti į kitus produktus, kitaip sakant pardavimui. Reiškia, kad prekę sudaro ne gamtinės ypatybės, bet visuomeninės būtent maino procesas. Siūlai, kurios mergaitė verpia, kad išausti audeklą savo šeimai sunaudoti, yra suvartojimo daiktai, bet ne prekė. Jei verpėja savo siūlus apmainys su kaimynu ant kviečių, tai siūlai tada yra prekė. Žinoma, jie yra kartu ir sunaudojimo daiktas, bet toksai, kuriam lemta sulošti visuomeninė rolė, t. y. būt apmainytam. Kapitalistinėj visuomenėj darbo produktai vis labiau ir labiau įgyja prekių formą, t. y. gaminami mainui. Ir galima sakyti, kad dabartiniais laikais visi darbo produktai įgauna prekės formą.

Kaip matėme prekės likimas tame, kad ji turi būt parduota. Bet prekė gal būti parduota tik tada, jei ji patenkina kokius nors žmogaus reikmenis. Tokiu būdu, prekė pirmiausia turi būt naudingu daiktu, turi tūrėti naudojimosi vertę (*naudavertę*). Naudavertė sudaro medžiaginį turtų turinį, ji pamatuota fiziškomis ir chemiškomis daikto ypatybėmis. Naudavertę gali turėti ne vien prekės, bet ir suvartojimo dalykai pav. siūlai suverpti audeklui savo šeimynai, upėje vanduo, vaisiai senovės miške niekeno nesodintame. Atvirkščiai, nėra prekės, kuri neturėtų naudavertės.

Kaip tik naudojimosi vertės virsta prekėmis, t. y. pradedama jos mainyti į viena kitą, tai pastebim, kad šis mainas vis įvyksta tam tikrame santyky. Santykis kuriuo viena prekė mainoma į kitą, vadinasi *mainavertė*. Mainavertė gali kitėti sulig laiku ir vieta, bet šiame laike ir šioje vietoje ji yra pastovus dydis. Jei mes dabar mainytume 1 centn. kviečių į 3 centn. bulvių ir kartu 1 cent. kviečių ant poros batų, tai būkim tikri, kad galėtume apmainyti ir 3 centn. bulvių ant poros batų. 3-jų centn. bulvių

---

[1]) Žiūr. „Ateitis“ 1919 m. Nr. 2 psl. 52.

mainavertė turi vienokią išvaizdą kaip mainom į 1 centn. kviečių ir visai kitokią kaip mainom ant poros batų. Nors mainavertės išvaizda įvairi, bet šiame laike ir šioje vietoje jos pamatas bus visada vienoks. Jei sakom, kad koks nors kūnas sveria 16 klgr., arba 40 rusų sv. arba 1 rusų pūdą, tai žinom, kad pagrinde visų šių išraiškų yra žinomas pamatas žinomas kūno svarumas. Taip ir pagrinde įvairių prekių mainaverčių išreiškimo yra žinomas pamatas, kuris vadinamas *verte*. Čia ir iškyla pats svarbusis klausimas: kas sudaro prekių vertę?

Imkim dvi prekes, pav. kviečius ir geležį. Jos mainomos sakysim santykiu 1 centn. kviečių ir 60 klg. geležies. Bet visiems žinoma, kad matematikos veiksmai atliekami tik su vienarūšiais dydžiais, ypač santykiai ir proporcijos. Delto, kviečiuos ir geležy, kaipo prekėse, turi būti kažkas bendra, kas darytų galimu jų sulyginimą: šis kažkas bendra ir yra prekių vertė. Ar šis bendra yra gamtinė prekių ypatybė? Ne. Kaipo naudojimosi vertės jos delto tik ir mainomos, kad turi įvairias, o ne bendras ypatybes; šios įvairios ypatybės ir yra maino priežastimi, bet jokiu būdu negali apspręsti maino santykio. Naudavertės labai skirtingos; jos negali būt bendra prekių ypatybe, negali sutverti maino vertės. Iš čia Marksas daro išvadą, kad mainavertėje nėra nė atomo naudavertės. Bet atmetus naudavertę, jis sako lieka dar viena prekių ypatybė, būtent ta, kad prekės darbo produktai. Ir taip vertę apsprendžia tiktai darbas. Bet koks darbas sudaro vertę? Į darbą galima žiūrėti iš dviejų pusių. Iš vienos pusės darbas yra žmogaus darbo jėgos aikvojimas bendrai, iš kitos pusės darbas yra žmogaus veikimas pasiekti žinomam tikslui. Pav. ūkininko ir kalvio darbas. Tarp jų yra bendra, kad abiejų darbams yra aikvojama darbo jėga, bet jų darbai skirias savo tikslu, priemonėmis, rezultatais. Kada prekės imamos kaipo ūkininko ir kalvio darbo produktai, tai prekių naudavertė, o kada prekės imamos kaipo produktai žmogaus darbo bendrai, tai bus prekių vertė. Reiškia, prekė turi vertę delto, kad joje įkūnytas abstraktas žmogaus darbas. Kaip gi išmatuoti prekės vertės dydį? Aišku kiekybe jon įdėto darbo. Darbo kiekybė matuojama laiku: valandomis, dienomis, mėnesiais ir p. Taigi prekių vertę apsprendžia darbo laiko kiekybė. Gal pasirodyti, kad juo tingesnis ir negabesnis darbininkas, juo didesnė jo pagaminta prekės vertė. Bet čia eina kalba ne apie individualinį, bet apie visuomeninį darbą. Pav. imkim audimo pramonę. Visos jos pagamintos prekės yra kaip ir vienas didžiulis produktas. Šio produkto vertė išreiškiama darbo laiko suma, kurios reikėjo jam pagaminti. Atskiro iš bendros audinių masės ekzemplioriaus vertė prigulės nuo vidutinės darbo normos, charakteringos tai visuomenei. Tokiu būdu, kiekvieno atskiro ekzemplioriaus vertės matu bus ne tas laikas, kuris buvo faktiškai reikalingas jam pagaminti, bet vidutinė darbo laiko kiekybė, būtina pagaminti tam produktui prie vidutinio laipsnio darbo intensivumo ir sumanumo. Marksas šią laiko kiekybę vadina visuomeniai

būtinu darbo laiku, arba socialiu laiku. Socialis laikas kinta, kintant visuomenės aplinkybėms, kinta tada ir vertė.

II Viršvertė.

Kiekvienas didesnis gamintojas kapitalistinėj tvarkoj savo kapitalą padalina į dvi dalis: 1) pirkimui žalios medžiagos ir gaminimo priemonėms ir 2) pirkimui darbo. Pirmoji kapitalo išvaizda vadinas pastovusis kapitalas, antroji — judomasis kapitalas. Kapitalistas, supirkęs rinkoje žalios medžiagos ir gaminimo priemonių ir išnuomavęs darbininkų darbo jėgas, gamina produktus. Pagamintieji produktai atvežama rinkon ir parduodama brangiau negu kainavo žalia medžiaga, gaminimo priemonės ir darbo jėgos. Nes kam gi aikvoti pinigai, vesti sudėtinga įmonę, galvą sukti, jei parduoti ta pačia kaina? Kyla klausimas, kaip gaunama šis vertės priaugimas? Mes žinome, kad kapitalistas pirko žalią medžiagą, gaminimo priemones ir darbo jėgą. Gaminimo priemonės ir žalioji medžiaga negali sutverti naujos vertės tik pereina nė pasididindamos, nė pasimažindamos į naująjį produktą. Tiesa, pastovusis kapitalas padidina darbo našumą, bet tas ne tik nepadidina produkto vertės, bet dargi pamažina. Patobulėjus gaminimo priemonėms, produktas pagaminamas greičiau, darbininko jėgos įdėdama mažiau, delto ir produkto vertė patobulėjus mašinoms yra mažesnė. Taip kad pastovusis kapitalas vertės nepadinina.

Kas kita judomasis kapitalas pavartotas darbininko jėgai pirkti. Darbas kaip ir kiekviena kita prekė buvo pirktas rinkoje. Bet darbas yra ypatinga prekė, prekė sui generis. Jos naudojimo ypatybės skiria ją nuo kitų prekių: ji gali pagaminti naujas vertes. Darbo jėga taip pat turi naudavertę ir mainavertę. Darbo naudavertė yra prigimties dovanos, kurios darbininkui nieko nekainuoja, o darbo mainavertė yra išlaidos, reikalingos darbo jėgai palaikyti. Darbo mainavertė matuojama panašiai kaip ir vertė kiekvienos kitos prekės. Ji matuojama visuomeniniai būtinu laiku darbo palaikymui, t. y. darbininko ir jo šeimynos pragyvenimo vidutiniu minimumu prie šalies kultūrinio stovio sąlygų. Jei kapitalistas leistų dirbti darbininkui tik visuomeniai būtiną laiką darbo jėgos palaikymui, tai nieko nelaimėtų, atiduotų darbininkui tą, ką jis uždirbo. Bet kapitalistas, pirkęs darbo jėgą, verčia darbininką dirbti ilgiau šio būtinojo laiko. Marksas tą darbą, kurį padirba darbininkas ilgiau užlaikytas, negu reikalauja vidutinis minimum jo pragyvenimo, vadina *pridedamu darbu*. Pridedamasis darbas padaro pridedamąjį produktą kapitalisto naudai. Šio produkto vertę Marksas ir vadina pridedamąja verte, arba *viršverte* (Mehrwert).

Kad aiškiai suprasti viršvertės pasidarymo kelią, Marksas priveda šitokį pav. Sakysim, kapitalistas turi tikslu suverpti tam tikrą kiekį bovelnos, kad gauti viršvertės. Prileiskim, kad turi 10 sv.

bovelnos, gaminimo priemones (pav. vindelius), kurių dalis nudyla beverpiant šią bovelną, paskui samdo jis darbininko jėgą. Lai bovelnos kaina lygi 10 šilingų, kaina vindelių kuri nudyla 2 šil. ir dieninis darbininko uždarbis 3 šil. Šie trys šil. atatinka tam darbui, kurį gali mūsų darbininkas padirbti per 6 val. Darbininkas dirbęs 6 val. suverpia visą 10 sv. bovelnos. Kiek gi kainuos rinkoje šie 10 sv. siūlų? Pirmiausia į juos perėjo visa žalia medžiaga, o jos buvo už 10 šil., vindelio nudilimas 2 šil. ir 3 šil. vertės kurią pridėjo darbininkas dirbdamas 6 val. Taigi 10 sv. siūlų bus parduoti už 15 šil. Jei mūsų kapitalistas taip parduos, tai jis nieko neišloš, gaus tiktai savo išleistus pinigus. Tačiau kapitalistui lieka laiminga išeitis, kuria jis nuolat ir naudojas. Darbininko darbas apmokėtas 3 šilingais, bet kapitalistas verčia jį dirbti ilgiau, prileiskim antras 6 val., laike kurių darbininko darbas vėl pridės naują vertę 3 šilingų, o darbininkui nieko nemokės. Antrų 6 val. darbas turės tokią išvaizda: per 6 val. darbininkas vėl suverpia 10 sv. bovelnos, kuri kainuos 10 šil., už 2 šil. nudyla vindelio, ir darbininkas su savo 6 val. darbo prideda 3 šil. naujos vertės. Taigi vertė išdirbtų siūlų nieku nesiskirs nuo siūlų vertės pirmų 6 val. darbo. Bet kapitalistui antrų 6 val. darbo produktas turi visai kitokios reikšmės. 12 val. darbo rezultate gaunama 20 sv. siūlų, už kuriuos moka 30 šil. Bet kapitalisto išlaidos lygios kitokiai sumai. 20 sv. bovelnos 20 šil. nudilo vindelių už 4 šil., darbininkui už darbą 3 šil. iš viso tik 27 šilingai.

Tokiu būdu dėka tam, kad kapitalistas apmokėjo tiktai pusę darbininko darbo jam produktas kainuoja 27 šil., o parduoda jį pilna verte, 30 šil. Atėmę iš 30—27 gausim 3 šil. viršvertės, kapitalisto pasisavintos, kaipo rezultatą neapmokėto svetimo darbo.

Čia svarbu dar pridėti, kad darbininkas lieka nenuskriaustas, jis gauna savo jėgos visą mainavertę. Viršvertė tai tik ypatinga kapitalisto laimė.

III Vertės ir viršvertės teorijos kritika.

Čia kritikuojant teks paliesti tik vertės teoriją, nes, sugriuvus vertės teorijai, lieka bė pamato ir viršvertė. Viršvertė, kaipo pasisavinimas svetimo darbo, visai neturi prasmės, jei vertės pamatu nėra vien darbas.

Marksо vertės teoriją galima išreikšti šiais trimis puktais.

1. Vertės pamatas — sukristalizuotas produktuose abstraktus žmogaus darbas.

2. Kapitalas, gamta ir genijus — neproduktyvūs.

3. Vertės matas — visuomeniniai būtinas darbo laikas.

1. Ta aplinkybė, kad daugelyje prekių kristalizuojasi tam tikra kiekybė pridedamojo ir būtinojo darbo dar neprirodo, kad vien tik darbas gali būti vertės saiku. Neabejotina, kad vertės saiku gali būti ta savybė, kuri bendra visiems produktams, bet

tokių savybių daug, kaip tai: daikto naudingumas, retumas, išaikvojimas darbo, kapitalo, žemės, apmokėjimas darbininkams algų, valdžiai mokesčių — visi šie veiksniai turi įtakos į vertę. Jie visi kaip ir darbas produktams bendri. Ir reikia įrodyti, kad darbas svarbiausias ir patogiausias vertės saikas iš šių visų savybių. Prileidus, kad tik darbas vertės saikas, šio saiko negalima pritaikinti prie daiktų retų ir nepagamintų su pagalba darbo (žemė, reti paveikslai ir p.), t. y. gaunam eilę daiktų, kur darbo saikas nepritaikomas. Ir teisingai pastebi H. Pesch, savo knygoje „Des wissenschaftlichen Socializmus Irrgang u. Ende“, kad „trūkumas Markso vertės teorijai visuotinos reikšmės yra didelė jos klaida“. Delko vynas padarytas iš vieno krašto vynuogių brangesnis, negu toks pat vynas padarytas iš kito krašto vynuogių? Arba delko vynas išstovėjęs rūsy 10 metų yra kelis kart brangesnis? Darbo saiku tas neišaiškinama. Darbo saikas netur visuotinos reikšmės. Taip kad imdami vien darbą vertės pamatu mes neišaiškinam vertę ne tik žemės, kurios vertę Marksas apskelbė irracionale, nors žemė turi tokią realę vertę kaip ir kitos prekės, bet ir daugelio kitų daiktų. Vertės nustatyme be abstraktaus darbo susitinkame dar ir su kitais veiksniais: naudingumu, retumu, kapitalu, žemė ir p.

2. Marksas paskelbė pastovųjį kapitalą, gautą ir žmogaus genijų neproduktyviais, netverlančiais vertės.

Pastovusis kapitalas sukoncentruotas į įvairias mašinas ar gi neturi įtakos į vertės sudarymą? Mašinos ne vien geležies šmotai, bet joje sukoncentruota praėjusis genijus, jos ir dabar yra nuolat tobulinamos įvairiais technikos išradimais. Mašina, kaipo praėjusis genijus, yra produktyvi. Antra vertus produkcija visai neįmanoma be kapitalo sukoncentruoto į mašinas.

Marksas tvirtina, kad gamta netur įtakos į vertę. Garsus yra Markso posakis — Naudavertė, reiškia prigimtos daikto ypatybės, neturi įtakos į mainavertės aukštumą. Bet ir pats Marksas pripažįsta, kad tik naudingieji dalykai turi mainavertę. Jei be naudavertės negali būti mainavertės, aišku, kad mainavertė prigulminga nuo naudavertės. Gamtos reiškiniai taip pat daug turi įtakos į vertę. Juk ne vistiek ar vasarą lis, ar bus kaitros ištisai? Ne vistiek ar pasėsime javus į juodžemį ar smėlį? Nors darbo lygiai įdėsime, bet vaisių sulauksime toli nevienodų.

Jei darbas yra vertės pamatas, tada visų žmonių darbai vertinami lygiai. Ir Marksas teisingai pasielgė žmogaus genijų apskelbęs neproduktyviu. Išrodytų vistiek ar pramonės arba prekybos įstaigą ves žmogus genijus. ar koks paprastas žmogelis? Išrodytų vistiek ar knygą parašys rašytojas—genijus ar rašytojas—mėgėjas, ar paveikslą tapys tikras dailininkas ar papratas spalvų derintojas? Žinome, kad tie dalykai pagaminti genialaus ir paprasto žmogaus vertinami nelygiai.

3. Vertės matas — visuomeniai būtinas darbo laikas. Darbas, kaip aikvojimas energijos rodės realu ir lengvai išmatuojama, bet tai pasirodė ne taip paprastai kaip manoma. Apskaičiuoti darbo dalį sukristalizuotą atskiram produkte visuomenės produkcijoj negalima. Dargi ištikimiausias Markso mokinys Kautsky atsisako daryt tokius išskaitliavimus, jei negalima išskaičiuoti, kiek į prekę įdėta darbo, tai kaip nustatyti jos vertę. Prileiskim, kad kas nors ir suskaičiuotų kiekvienoj prekėj sukristalizuotą darbą, bet nieks dar neįrodė, kad darbo vertinimas eina tiksliai ir matematiškai pagal nervų ir muskulų energijos išaikvojimą. Darbo įvertinimas, kaip kiekvienas darbininkas įsitikina kiekviename žingsny, priguli, ne tiek nuo pačio darbininko, kiek nuo išviršinių sąlygų, gamybos ir maino sąlygų. Dažnai pats sunkiausias ir nedėkingiausias darbas apmokamas pigiausiai, o tas griežtai priešinas Markso tvirtinimams.

Pats supratimas apie vidutinį visuomeniniai būtinąjį darbą, apie vidutinį gamingumą, apie vidutinį intensyvumą liko žymioj daly Markso ir jo pasekėjų neišaiškinti. Ir kaip prieš Marksą taip ir Markso sistemoj liko produktai be vertės, jei jų padirbta virš žmonių reikmenų.

Šie trys dalykai — 1. Darbas nėra vienintėlis vertės pamatas, 2. Kapitalas, gamta ir genijus dalyvauja vertės sudaryme ir 3. Darbas sukristalizuotas į produktą išmatuoti negalima ir delto remiantis vien darbu produktų vertę nustatyti negalima — sugriauja Markso vertės teoriją, o kartu su ja ir viršvertės teoriją.

Miklaševskis savo „Politinės ekonomijos istorijoj“ įvertinęs Markso vertės teoriją daro tokią išvadą, su kuria pilnai galima sutikti—kad gaminamąja jėga yra darbas, kapitalas ir žemė, kad sulig laiku ir vieta, kur kurio daugiau randas, ten tas daugiau tur lemiančios įtakos į vertės sudarymą.

Šiam straipsneliui be minėtų veikalų naudojaus dar: *K. Kautski*, Ekonomičeskoje učenie K. Marksa. 1905. ‘Petrapilis. *Želieznov*, Očerki političeskoi ekonomii.

A. Keblaitis.

Tomizmas.

(Šv. Tomo Akviniečio sukaktinėms).

Manau, kad kiekvienas ateitininkas yra girdėjęs Šv. Tomo Akviniečio vardą. Ir turiu teisės taip manyti. Juk jo mokslas ir šiandien dar daug reiškia mūsų pasaulėžiūrai, jis ir šiandien dar tebėr vienas iš kertinių akmenų mūsų pasaulėžvalgos. Šiais metais visas pasaulis iškilmingai mini septyni šimtuosius metus nuo to krikščionių filosofų genijaus pasirodymo pasaulyje. Ir mes atetininkai negalime tai negirda praleisti.

Neliesiu čia šv. Tomo gyvenimo. Gana smulkią jo biografiją draugai galite rasti „Ateities" 1913 m. N 9. Aš pamėginsiu draugus kaip galima suprantamai ir trumpai supažindinti su Tomo Akv. filosofija.

Be abiejo tūlam jau teko girdėti ar tai begiriant, ar tai bepeikiant, bepašiepiant scholastikų filosofiją. Tomo Ak. filosofija— scholastikos žiedas. Kai pažinsite jo filosofijos sistemą (mokslą) jau turėsite veik pilną scholastikos supratimą ir patys galėsite deciduoti (spręsti), ar ji pašaipos ar pagyrimo verta.

* * *

Bendrai ėmus Tomo Ak. filosofija sugromulluoti ne taip jau lengvas dalykas. Mat jis sistematiškai savo filosofijos nėra išdėstęs. Jo sistemą tenka graibyti ir komponuoti iš nemažos kiekybės jo veikalų, rašytų atskiriems reikalams ir atskiriems klausimams [1]).

Antra, jo filosofija ar šiaip ar taip labai gili, jo metafiziški galvojimai labai abstraktūs. Niekas neginčija (bent iš katalikų), kad Tomas Ak. buvo genijus. Genijaus gi darbas įkąsti, jo mintys tinkamai suprasti, aišku, ne visiems lengva.

Iki šiol apie Toma Ak. rašyta jau gana daug, daugelis komentavo jo mokslą. Ypač paskutiniais laikais, paraginus Leonui XIII, filosofai ir teologai jį atsidėję studijuoja. Ir dar vis jo mintys neišlukštentos, dar vis jo mokslas naujas.

Nereik manyti, kad Tomas Ak., sukurdamas tokią pilnutinę filosofijos sistemą, apsiėjo tik su savo genialiu protu, tik savim

---

[1]) Įsidėmėtini ypač šie šv. Tomo Ak. veikalai: 1) „Quaestiones disputatae (rašė 1756—12/4)" 2) „Commentarii in Aristotelem" (rašė 1260—1272) 3) „Summa contra gentiles" (rašė 1259—1264) 4) „Summa Theologiae"...

Iš šių veikalų konstrukuojama jo filosofijos sistema; ypač iš tų dviejų „Summų." „Summa c. gent." vadinama dar „Summa philosophiae."

Be šių stambiųjų veikalų Tomas Ak. dar yra nemaža rašęs. Kai 1570 m. Romoje leista jo veikalai, tai išėjo 17 tomų in folio...

Apie tai žiūr. Ueberweg. Grundrisse der Geschichte der Philosophie. Die Patristische und Scholastische Zeit. Berlin 1915[10], 483—475 psl.

pasitikėjo. Ne. Kaip jo biografai sako, jis pasistengęs kritiškai susipažinti su visu to laiko filosofijos ir teologijos mokslu.

Tik sužinojus kas kitų jau išrasta, sugalvota tolimesnis darbas nebuva veltas ir, jei bus varomas gilaus kritiško proto, bus vaisingas. Jei šių dienų nors ir giliems galvotojams filosofams nesiseka sukurti sistematiškos, neklaidingos ir amžiais trunkančios filosofijos sistemos, tai dažniausiai del netinkamo darban pasirengimo. Pavydžiui toks Kantas be abejo buvo genialus žmogus. Bet to filosofinė sistema šiandien jau krinka, kinta, jo šalininkai mažta. Mat Kantas savo sistemą kūrė atsižiūrėdamas tik racionalizmo ir empirizmo, o nebuvo susipažinęs su tomizmu, kuriame racionalizmo ir empirizmo klaidų geriau mokėta išvengt, kaip paties Kanto.

Tomas Ak. gi stengės visą to laiko filosofiją pažinti ir tai iš pačių šaltinių.

Jis ypač pamėgo Aristotelį, del to, kad jo mokslas buvo labiausiai sistematiškas ir geriausiai pagrįstas. „Jo komentoriai į Aristotelį nėra tai tik tuščios parafrazės, kaip Alberto D., bet egzegetiški aiškinimai. Net iš didžiausio autoriteto filosofų, kaip štai Aristotelio, Averoes ir kitų mokslų klaidingas nuomones metė, tamsias ir netikras pakeitė, bet taipgi radęs pas juos ką gera be dvejojimo dėjo savon sistemon“ [1]) Jis žino, kad tiesos pažinime vienas kitam galima padėti. Bet vis tik filosofijoje autoritetą Tomas Ak. deda antron vieton. Čia reik žiūrėti ne tik ką kas pasakė, bet kaip yra dalykas iš tikrųjų. Reik ieškoti tik tiesos, nesivaduojant autoritetų simpatijos „Rinkdamasis ar atmesdamas nuomones žmogus neprivalo vaduotis meile ar neapykanta nuomonę pasakiusio, bet visų pirma pasakymo tikrumu“ (XII Met. l. 9). [2])

Šv. Tomui Ak. šitokį kelią pasirinkus iki šiol geriausiai už visus filosofus pasisekė sukurti pilną filosofijos sistemą, kuriai iš tikrųjų tinka vardas „philosophia perennis“ trunkančioji (amžinoji) filosofija.

Visa didžiuma Tomo Ak. darbo vertės glūdi jo savarankiškoje spekuliacijoje, metodikoje ir sistematikoje. Susipažinkime čia kiek arčiau su jo filosofijos sistema.

1. Protas ir tikėjimas.

Scholastikams dažnai prikišama, kad jų filosofija visai apreiškimo priklausoma, visai dogmatiška. Tai ne tiesa. Scholastikams, ypač šv. Tomui Ak., pirmon galvon kaip tik rūpėjo griežtai išskirti filosofijos (proto) ir tikėjimo tiesas.

Tikėjimo ir proto tiesos skirias tuo, kad jas mes ne vienaip įgyjame: proto tiesas patys pažįstame, tikėjimo tiesas mums ap-

---

[1]) Fr. Klimke S. J. Institutiones Historiae Philosophiae, Romae. Friburgi Bri'sg. 1923 m., I t, 199 psl. Tą pat sako Ueberweg — Baumgartner, 486 p.
[2]) Cituota Klimkės, 199 psl.

reiškia Dievas. Tos tiesos vienos kitoms niekad neprieštarauja, nes abejų galutinis pagrindas — Dievo išmintis. Dievo išmintis argi turės savyje prieštaravimų? Taigi dvejopos tiesos teorija, būtent, kad kas tiesa tikėjime, teologijoje, gali būt klaidinga filosofijoje, yra klaidinga. Jei kurie-ne-kurie filosofai sako ką priešingo tikėjimui, tai jie negerai filosofuoja tik filosofiją išnaudoja dalyko nepagrindžia, arba elgias visai sofistiškai.

Bet Tomas Ak. nesako, kad protu mes pozityviai galėtume tikėjimo tiesas, ypač paslaptis įrodyti. Protu galime tik atremti tikėjimo tiesoms daromus priekaištus ir įrodyt, kad tos tiesos protui neprieštarauja.

Tikėjimo tiesos vėl neišstumia proto pažintų tiesų. Proto tiesos tai tikėjimo pranokėjai. Tikėjimas proto tiesas patobulina, mūsų žiniją papildo. Taip žiūrint tikėjimas ne koksai jungas, bet didžiulė dovana.

Filosofija teologijai padeda šiais atvėjais: 1) Įrodo, kad yra Dievas, apreiškimas (apologetika) 2) padeda per palyginimus ir analogijas (panašumus) tikėjimo tiesas geriau suprasti 3) atremia tikėjimui priekaištus 4) iš tikėjimo tiesų išveda kaip kurias kitas tikras, ar apytikrias tiesas.

Aišku skirtumas teologijos ir filosofijos. Filosofijos objektas proto tiesos, teologijos — apreiškimo. Filosofija, pasak Tomo Ak., nuo kūrinių mūsų pažinimo kelia į Dievą, teologija, pasisėmus žinias iš Dievo, taiko jas kūriniams.

Matom, kad nors Tomas Ak. gražiai suderina teologiją su filosofija, jųdviejų visgi nesulieja ir tikrai vykusiai filosofijos savarankiškumą pabrėžia.

2. Bendroji metafizika (esybių mokslas).

Pirmiausiai mes pastebime mus apsupančius daiktus. Tie daiktai visgi kas nors yra. Pirmoje eilėje jie yra esybės (būtys, būtybės, entia). Kas tik yra, viskas esybės. Esybė pasak Tomo Ak., tai tas ką mes pirmoje eilėje pažįstame. Visi kiti mūsų pažinimai tik labiau determinuoja esybę.

Esybių vėl, be abejo, yra įvairių rūšių. Ir baltumas ir žmogus ir Dievas esybės, bet pav. Dievas už pirmuosius visai kitokia esybė... Jis yra iš savęs, būtinai esąs kiti esimai yra Dievo leisti, yra nebūtini. Esimai tik analogiškai panašūs.

Apie kiekvieną esybę galime sakyti, kad tai yra *vienatas, tiesa, gėris*.

Esybė yra vienatas, nes suprantama kaipo nepadalinta ir nuo kitų skirias; yra tiesa, nes gali būti pažinta; yra gėris, nes jos mūsų ar kieno kito valia gali panorėti.

---

[1]) Be aukščiau minėtos literatūros tolimesniam sistemos dėstymui dar naudojau: A.-D. Sertillanges. S. Thomas D'Auuin. Paris 1922[3] (Labai plačiai. 2-sė tomgose, dėsto Tomo Ak. filosofiją). R. P. T. Pėgnės O. P. Initiation Fhonušte. Paris. 1921.

Kadangi siela yra savarankiška substancialinė forma, tai ji nekinta, nesuįra, nemiršta. Daiktas kinta, arba miršta, kai atsiskiria jo substancialinė forma ir pirmoji materija. Kai siela taip nesudėta, tai ji ir neišįra, nemiršta. Turėdama gi savus veiksmus, protavimą ir valiavimą, ji egzistuos visados.

Visas mūsų pažinimas prasideda nuo pojūčių veikimo. Kol pojūčiai neveikia, mūsų protas yra lyg tuščias popieris, kuris laukia prirašymo. Kai pojūčiai pradeda veikti, mes protu pažįstame ne tik pojūčių patiektus daiktus, bet net pojūčiams neprieinamus daiktus, k. a. Dievą, savo sielą...

Pojūčiai pažįsta atskirus daiktus. Protas gi iš pojūčių patiektos medžiagos pažįsta daiktų esmę, darosi daiktų sąvokas. Pamatę vieną, kitą, trečią žmogų, mes jau susidarom bendrą žmogaus sąvoką (idėją). Pamatę visai niekad nematytą žmogų, mes jau turėdami žmogaus sąvoką, tuoj suprantame, kad žmogų pamatėme.

Be proto žmogaus siela dar turi valią. Valia turi pasirinkimo galią (t. y. ji laisva). Bet ji pati yra akla; tik protas pristato jai valiavimui medžiagą.

5. Teodicėja.

Dievo esimą mes galime pažinti iš tvarinių, taip kaip iš by kokių davinių mes pažįstame davinių priežastį. Tomas Ak. yra surinkęs penketą argumentų Dievo esimui įrodyti.

a) Mes tikrai patiriame, kad pasaulyje yra judėjimas. Jei kas juda tai yra kito judančio (veikiančio) pajudintas. Tas kuris pajudino irgi judėjo ne iš savęs. Judėjimo priežaščių eilė negali būti begalinė: vis viena, jei nebus pradėjusio judėti, visa begalinė eilė nejudės. Reik tad prileisti pirmąją judėjimo priežastį — Dievą.

Šis argumentas, kurį sugalvojo Aristotelis, scholastikoje Tomo pavartotas dar pirmą kartą.

b) Stebėdami pasaulio daiktus mes matome, kad vienas dalykas yra kito dalyko vėliau atsiradusio priežastis. Matom busančias ištisas veikiančių priežaščių eiles. Priežastis visumet yra pirmiau davinio (sėkmės); del to jokis daiktas čia žemėje nėra patsai savęs priežastis, nes tuomet būtų pirma savęs buvęs. O tai nesąmonė. Taipgi negalima sutikti, kad priežaščių būtų begalinė eilė: jei nebus pirmos priežasties tai vis tiek nebus nei tolimesnių davinių ar priežaščių. Už tai ar šaip, ar taip tenka prileisti pirmąją priežasti, kurią vadiname Dievu.

Šis argumentas vartotas Avicenos (arabo) ir Alberto Didžiojo.

c) Matom, kad pasaulyje daiktai vieni išnyksta kiti atsiranda. Reiškia daiktai gali būti ir nebūti. Daiktai galėjo kada nors visai nebūti. Jei nebuvo daiktų, tai jų nė dabar nebūtų, jei būtų jų niekas pasaulin neleidęs, jei nebūtų buvę daikto kurs visumet

būtinai yra. Reik prileisti tad vieną daiktą, kurs pats iš savęs visumet buvo. Tai Dievas.

Šį argumentą Tomas ėmė iš Maimonido (žydas), kurs savo keliu jį yra ėmęs iš Avicenos.

d) Pasaulio daiktai ne visi lygūs: vieni tobulesni, kiti menkesni. Daiktų tobulumas gali vis kilti ir kilti. Galų gale turime prileisti daiktą, kuris už visus tobuliausias. Tas tobuliausias, jei tobuliausias, tai jame yra visų daiktų tobulybės jis visų kitų esybių, ir jų tobulumo priežastis. Toks yra Dievas.

e) Daiktai kurie ir neturi proto, visi siekia tam tikro tikslo visus veiksmus į tą tikslą kreipia. Tikslą pasiekia ne iš netyčių, bet sulig intencija. Tie gi daiktai kurie pažinimo pats neturi, aišku, pats tikslo nesusipranta siekti. Kad daiktai tikslo siekia ir jį pasiekia, tai, matyt, yra koks jų tvarkytojas.

Kiek kitaip šį teleologinį argumentą Tomas formuluoja S. c. gentil. I, c. 13, būtent: Negalima, kad priešingi ir skirtingi dalykai savaime susiklausytų visados ar daug sykių vieno tikslo siekti. Reik, kad juos kas sutvarkytų. Pasaulyje, kaip matom, įvairių prigimčių daiktai susiderina vieno tikslo siekti, ne tik iš netyčių, bet visumet arba dažniausiai. Turi būti tad esybė, kurios rūpeščių tvarkomas pasaulis.

Šis argumentas sudarytas sulig Damascenu. Abu paskutiniuoju argumentu jau buvo scholastikų vartoti.

Įrodęs Dievo esimą Tomas Ak. toliau stengias pažinti Dievo savybes.

Tobulos, pilnos Dievo sąvokos susidaryti, sako neįstengiame. Bet analogijos ir neigimo keliu šiokią tokią Dievo sąvoką pasigaminame.

Pirmuoju atvėju Dievo esybei priskiriame visas tobulybes, kurias pažįstame pasaulio daiktuose. Be to tas priskiriamas tobulybes išpučiame iki neribotam tobulumui.

Antruoju atveju šaliname iš Dievo sąvokos kūrinių ypatybes, k. a. kūniškumą, kitimą ir t. t.

Taip eidamas Tomas įrodo, kad Dievas yra iš savęs ir būtinai egzistuojąs, kad jis netur tobulumo ribų, nekinta, amžinas, visagalis.

6. Etika.

Visų daiktų tikslas tobulybė, kuri yra panėšėjimas į Dievą. Žmogaus tobulybė rišas dar su gėriu, su laime. Žmogaus tikslas tobulybė ir gėris.

Pilną gėrybę ir laimę žmogus atras Dievuje, po mirties.

Žmogus nori tik gėrio, o blogo vengia. Kartais apsirikdamas siekia ir apgaulingo gėrio.

Kad žmogus tur lasvą valią, gali ir vienaip ir kitaip elgtis, užtai jis atsako už savo veiksmus. Žmogus dorovės gyvenime

turi elgtis sulig Dievo įsakymais, kiek juos pažįsta protu. Atskiriems (konkretiems) atsitikimams Dievo įstatymą mums pasako sąžinė.

Kai nesilaikome Dievo įsakymų, kuriuos mums diktuoja sąžinė, darome nuodėmę.

Kas gi yra pats įstatymas (įsakymas)? Įstatymas yra tai proto parėdymas (ordinatio) bendrumos labui ir paskelbtas tobulos draugijos viršininko.

Įstatymai yra šitoki: amžinasis įstatymas, prigimties, žmogaus ir Dievo.

Amžinasis įstatymas — Dievo išmintis, kuri yra visų veiksmų ir judėjimų direktyva. Visi kiti įstatymai turi su šiuojuo sutikti.

Pamatas doros dėsnių yra principas daryti gera, vengti blogo. „Kaip esybė yra pirmas mūsų pažinimo dalykas, taip gėris yra pirmas dalykas praktiško proto pažinimui, kuris lenkia veikti. Del to pirmasis praktiško proto principas yra tas, kurs remias gėriu. Pirmas įstatymo principas yra tas, kad geras yra darytinas ir siektinas, o blogas vengtinas; šiuo remiasi visi kiti prigimties įsakymai (S. Th. 1 II, 94, 2).

7. Estetika.

Tomas lietė tik teoretinės estetikos klausimus ir tai tik pripuolamai.

Grožį subjekte jis identifikuoja su gėriu. Grožį nuo gėrio atskiriam tik protu. Kaip gėris taip ir grožis turi pagrindą esybės formoje (S. Th. I, g. 5, a 4; ad 1).

Grožio esmė yra dalyko proporcijoje ir aiškume. Pav. žmogaus kūno gražumas eina iš to, kad jo visos dalys tinkamai proporcionalios ir ganėtinai aiškios. Čia Tomas seka Divizijų (S. Th., II—II, g. 145, a. 2 c.).

Kaip gėris valios dalykas, taip grožis pažinimo dalykas. Gėris patinka mūsų apetitui, grožiu gi gėrimės per pažinimą.

Grožis yra pojūčių dalykas; bet tų tik pojūčių, kurie tobuliausi ir protui artymiausi, būtent: regėjimo ir girdėjimo. Kitų pojūčių pažįstamus dalykus mes nevadiname grožiu, yra tik girdėjimo (balso) ir regėjimo grožis (S. Th., I — II, g. 27, a. 1. ad. 3).

Viso grožio prototipas ir šaltinis Dievas.

Dailės kūrybos Tomas neliečia.

8. Sociologija.

Ir čia Tomas Ak. nemaža gražių minčių yra pasakęs.

Žmogus iš prigimties yra skirtas draugijos gyvenimui (homo animal sociale et politicum). Kiekviena draugija privalo turėti savo valdžią. Valdžios tikslas — visuomenės labas. Valdytojas netur iš valdymo sau labo ieškoti. Jei valdžia (ar tai bus vienas asmuo ar visa tauta) ieško tik savo naudos, tai tiranija.

Valstybė tironiškai valdoma turi teisės gintis ir kilti prieš tokią valdžią. Jei ta tironiška valdžia teisėta, tai galima sukilimą daryti tik šiose sąlygose: a) kad tiranija būtų nepaprastai sunki, b) kad del sukilimo neišeitų dar blogiau, blogesni daviniai ir c) kad kiltų sukilimas ne iš kelių tik asmenų, bet iš visos visuomenės valios.

Apskritai reikia valdžia temperuoti, kad tiranija neįsigalėtų.

Valstybės valdymo forma turi atatikti šalies sąlygoms, visuomenės dvasiai ir išauklėjimui. Geriausia valdymosi forma konstitucinė monarchija, kurioje karalius tautos renkamas: Šitokia tvarka geriausiai palaikysianti šalies ramybę (S. Th., 1 — II, g. 105, a 1).

Valdytojas turi rūpintis, kad valdomieji galėtų gyventi ramybėje, taikoje ir doroviškai.

Draugijos, valstybės galutinas tikslas padėti žmonėms siekti jų galutinąjį tikslą — dangaus laimę.

Iš to neišeina, kad Tomas Ak. manytų, jog valdžia turi rūpintis tik moraliniu ir intelektualiniu labu. Ne. Ji turi rūpintis ir žemiška valdomųjų gerove: „reikia, kad valdytojo rūpesčiu būtų užtektinai to, kas reikalinga tinkamam materialiniam gyvenimui“ (De reg. princ. I, 15).

Kiekvienam žmogui Dievas yra paskyręs ganėtinai reikalingų dalykų pragyvenimui. Pragyvenimo teisę visi turi.

Tomas skiria nuosavybės teisę ir daiktų naudojimo teisę. Neigdamas Platono komunizmą, jis su Aristoteliu teigia, kad reikalinga nuosavybės teisė. Turėdamas savą nuosavybę žmogus uoliau rūpinas ją didinti, geriau ją saugoja.

Kitaip jis nusistatęs kai del turtų vartojimo teisės. Jis štai ką sako: „Kai del vartojimo, tai žmogus išorines (žemės) gėrybes *nelaiko per savas, bet per bendras*, taip kad jis jas greit dalina kitiems, kai kiti yra reikalingi“ (S. Th., II — II, g. 66 a. 2 c.). Šitas turtų vartojimo komunizmas yra *būtinas*, einant artimo meilės dėsniu, visumet kai artimas iš tikro yra varge.

* * *

Šiuo galiu baigti apžvalgavęs Tomo Akviniečio filosofijos sistemą. Jaučiu, kad gal daug kam iš skaitytojų čia buvo sausas, sunkus suprasti ir nuobodus dalykas. Mat gilias Tomo mintis ne taip lengva jų nesugadinant praskiesti.

Kas gerai įsigalvojo į čia trumpas patiektas Tomo Ak. mintis, manau, kad jam turėjo imponuoti šitie subtilūs ir geniališki galvojimai.

Matot, kad scholastikai nebuvo tai koki lengvapročiai.

Zemaičių Vyskupas Motiejus Valančius.

(50 m. po jo mirties sukaktinėms paminėti)

Jau 500 metų praėjo nuo to laiko, kaip Didysis Lietuvos Kunigaikštis Vytautas įsteigė Žemaičių Vyskupiją (1417 m.). Ir jau turime 40-ąjį iš eilės vyskupą. Ganytojų tarpe buvo nemaža tokių, kurie savo laiku suvaidino gana svarbią rolę įvairiais atžvilgiais. Pavyzdžiui: istorikai ilgai minės katalikų tikėjimo gaivintoją vyskupą Merkelį Giedraitį, kuris, protestantizmo bangai užliejus Lietuvą, paėmęs valdyti vyskupiją, tik kelis kunigus teturėjo, bet tačiau sugebėjo atremti užkrečiantį protestantizmo antplūdį; literatai neužmirš dainiaus vyskupo Ant. Baranausko už jo „Anykščių šilelį“.

Bet tarp tų 40 žemaičių vyskupų Motiejus Valančius buvo vienas iš žymesniųjų, kaip gabus ganytojas, mokyklų steigėjas bei švietimo platintojas, blaivybės bei dorovės apaštalas, populiarus bei įtakingas rašytojas, gudrus diplomatas bei politikos ir tautinės sąmonės žadintojas. Ne be reikalo tat dabar ir bažnyčia ir pasaulinė visuomenė visoje Lietuvoje taip iškilmingai ir įvairiai mini vyskupą Motiejų Valančių po jo mirties 50 m. sukaktinėse.

Todel svarbu ir mums, nors trumpai, pažinti tą brangų didvyrį ir jo nuopelnus lietuvių tautai.

* * *

1. Biografija. M. Valančius gimė 1801 m. kovo mėn. 1 d. Žemaitijoje, Salantų parapijoje, Nasrėnų sodž. (Kretingos apskr.) laisvųjų valstiečių šeimoj. To laiko papročiu einant, tik bajorai tegalėjo eiti mokslus, todel Valančius turėjo subajorinti — sulenkinti bent savo pavardę ir vadintis Wolonczewski.

1816 m. jis įstojo į šešlaklasę domininkonų mokyklą garsiojoje Žem. Kalvarijoje, kurią baigęs, 1822 m. įstojo į kunigų seminariją Varniuose, o paskui, kaip gabumais pasižymėjęs, buvo nusiųstas į Vilniaus akademiją, kurioje, išėjęs 4 metų teologijos skyriaus kursą, gavo teologijos kandidato laipsnį, ir 1828 metais rugsėjo mėn. 1 d. buvo pašventintas kunigu.

Baigęs mokslus, M. Valančius gavo tikybos mokytojo vietą Mozyriaus pavietinėje mokykloje (Minsko gub.), o po 5 metų, t. y. 1834 m. buvo perkeltas į Kražių gimnaziją, kurioje taip pat 6 m. kapelionavo. Jis buvo geras ir įtakingas auklėtojas, pedagogas: jo kilnūs bei pamokantieji žodžiai nesiskyrė nuo darbų, o savo šviečiančiu uolaus darbštumo bei pasišventimo pavyzdžiu suviliojo auklėtinių širdis ir vedė juos dorovės keliu. Mokiniams buvo skaudu su juo skirtis. Atostogų metu važinėjo po Žemaitiją, norėdamas geriau pažinti kraštą, liaudį ir jų kalbą.

Bet kapelionaudamas nenustojo toliau mokytis ir gavo teologijos magistro, o vėliau — net ir teologijos daktaro laipsnį. 1840 m. buvo pakviestas profesoriumi į Vilniaus dvasiškąją akademiją, kuri persikėlė į Peterburgą. 1845 m. sunkiai susirgo ir del nesveikatos grįžo į Žemaičius, kame 5 metus buvo Varnių seminarijos rektoriumi ir išauklėjo gerų kunigų, kurie toliau tęsė jo darbus. 1850 m. liko Žemaičių Ganytojumi ir po 25 vyskupavimo metų mirė Kaune 75-ais amžiaus metais, būtent 1875 m. gegužės mėn. 29 d. Jo kūnas ilsisi Kauno bazilikos rūsyje po didžiuoju altoriumi.

Jis buvo vidutinio ugio, tvirtos kūno sudėties, gelsvo veido su rimta išvaizda, turėjo gera atmintį, tvirtą valią, nepasiduodavo svetimai įtakai ir buvo jautrios sąžinės žmogus, todel nepaprastai uoliai, su pasišventimu, ėjo visas pareigas.

Štai kuo M. Valančius buvo:

2. M. Valančius — mokyklų steigėjas ir švietimo platintojas. Žemaičiai daugumoje buvo bemoksliai, tamsūs. Nenuostabu tat, kad daugybė prietarų ir įvairių ydų buvo liaudyje. Valančius, ganytoju likęs, suprato, kad dideli darbai ir sunkios pareigos jo laukia. Jis pasiryžo radikaliai iš pat šaknų ūgdyti naujas kartas šviesos bei dorovės dvasioje ir naujais mokymo-auklėjimo čiepais atnaujinti visuomenę. Kaip geras pedagogas, M. Valančius pavartojo tam tikslui geriausį receptą, būtent steigti parapijines mokyklas. Tiesa, buvo tada šiek tiek ir valdžios mokyklų. Bet jų tikslas buvo nutautinti lietuvius. Valančius suprato panslavizmo pavojų, dėjo visas pastangas, kad kuo mažiau vaikų telankytų tas mokyklas ir visa energija steigė parapijose lietuviškas mokyklas.

1852 m. cirkuliare į dekanus jis rašo: „...žinomas visiems kunigams mano reikalavimas, kad prie kiekvienos parapinės bažnyčios ir net didžiųjų filijinių būtų laikoma mokykla po priežiūra vietinio klebono arba filialisto, kame neturtingo luomo žmonių vaikai galėtų pramokti skaityti gimtine kalba ir katekizmo. Tai išreiškiau daugelyje reformacijos dekretų, per parapijų aplankymą, daugely bažnyčių apie tai iš sakyklos paskelbiau, ir retas tebuvo pasikalbėjimas su klebonais, kuriame nebūčiau priminęs apie tą mano reikalavimą...“ O kad greičiau visur tos mokyklos būtų steigiamos, vyskupas, įsako dekanams paimti iš klebonų parašus, kad jie mokyklas steigtų ir dažnai į jas lankytųs. Dekanai turėjo du kartu į metus pranešti vyskupui apie mokyklų stovį, nurodyti mokinių skaičių, paminėti tas parapijas, kuriose nebuvo mokyklų ir del kurių priežasčių.

Valančius sugebėjo įtraukti į mokyklų steigimo darbą ir turtingąjį luomą — dvarininkus, kurie klausė autoritetingo ganytojo raginimų. Vienam kitam dvarininkui įsteigus mokyklą savo dvare, vyskupas diplomatiškai įkalbinėdavo žodžiu ir laiškais ir kitiems neatsilikti nuo to kilnaus darbo. Mokyklų steigimas virto mados

papročiu. Vienus kunigus ir bajorus už švietimo platinimą pagirdavo, o kitus už apsileidimą subardavo. Dėka tam atsirado tiek mokyklų, kiek joks švietimo ministeris nebūtų galėjęs tada taip greit jų pristeigti.

Rusų valdžios mokyklos konkurencijos negalėjo išlaikyti ir liko pustuščios. Po 1863 m. nepasisekusio sukilimo valdžia uždraudė mokytis parapijų mokyklose, kad visi vaikai eitų į rusų mokyklas. Bet tėvai to įsakymo neklausė ir neleido vaikų į rusų mokyklas, kuriose buvo varoma rusifikacija ir užgauliojami religiniai bei tautiniai jausmai. Valdžia, pagaliau, uždraudė ir poterius mokyti bažnyčioje, norėdama tuo būdu it prievarta suvaryti vaikus į mokyklas. Kauno gubernatorius 1872 m. rašo Valančiui: „Kaip įsakyta generalgubernatoriaus lapkričio mėn. 12 d., turiu garbės prašyti, kad Tamsta tuojau įsakytumei visiems klebonams ir kamendoriams mokyti valstiečių vaikus poterių, katekizmo ir šventosios istorijos ne bažnyčiose, bet liaudies mokyklose ir pranešti man, kokia teise ir tvarka lig šiol bažnyčiose buvo mokoma religijos.“ Panašūs ir dar baisesni valdžios raštai jo nenugąsdindavo. Jis mokėjo diplomatiškai išsisukti ir apginti kaltinamus kunigus. Švietimo darbas nesustojo, bet vis plėtėsi. Vėliau ir sodžiuose atsirado slaptos mokyklos ir „daraktoriai“.

Žmonės klausė vyskupo, raginančio šviestis, ir visi — jauni ir seni, vyrai ir moterys, jaunikaičiai ir mergaitės ėmė mokytis skaityti. Mokėjimas skaityti ir giedoti virto papročiu. Bažnyčiose, budynėse (pagrabuose) pradėta giedoti iš Valančiaus „kantičkų“, nes pradėta laikyti gėda jaunam nemokėti skaityti ir giedoti. Todel motinos stengėsi būtinai išmokyti savo vaikučius skaityti ir atsisėdusios prie ratelio pasisodindavo greta savo „čiulbonėlį“ prie padėtų ant kelių knygų, kaip tai yra atvaizdavęs skulptorius Rimša „Lietuvos mokykla“. Tat M. Valančius išmokė žemaičių vyskupiją skaityti, melstis iš knygų ir giedoti.

3. M. Valančius— populiarus rašytojas ir spaudos rėmėjas bei platintojas. Per 25 vyskupavimo metus M. Valančius parašė ir išleido kelias dešimtis įvairių knygų. Jis, matyti, nepaprasto darbštumo žmogus buvo, kad galėjo atlikti vyskupo pareigas, tokiose sunkiose sąlygose varyti taip platų kultūros darbą ir dar tiek daug knygų parašyti. Kaip geras ganytojas, jis pirmiausiai parašė ištisą eilę religinio turinio knygų, kurių tada labai lietuviams katalikams reikėjo. Be grynai religinio turinio knygų parašė ir 1848 m. išleido didelį istorišką 2 tomų veikalą „Žemaitių Wiskupiste“, kuris ilgai turės reikšmės istorikams paskelbtais dingusiųjų dokumentų tekstais. Šis veikalas labai svarbus ir lietuvių kultūros istorijai.

Be to, jis, kaip geras pedagogas, parašė ir išleido ir pasaulinio turinio knygelių su didaktiškais pasakojimais, kad žmonės turėtų iš ko pasiskaityti ir pamėgtų skaitymą. Štai tos knygelės:

a) „Vaikų knygelė“ su paveikslėliais, auklėja vaikus jų pačių gyvenimo pavyzdžiais. Autorius pirmiau patiekia trumpą pasakojimą apie dorą, nedorą, ar gudrų vaiką ir tik gale išveda trumpą pamokymą. Iš tų pasakojimų plaukia ta pagrindinė mintis, kad vaikai turi būti dievobaimingi, paklusnūs, žmoniški, apsukrūs ir t. t. — vienu žodžiu tariant: Dievui meilūs, o pasauliui dailūs.

b) „Palangos Juzė“ — skiriama jaunimui ir raginanti mokytis amatų. Čia autorius duoda gražios folkloro ir auklėjimo medžiagos. Moko žmones dainų, giesmių, gražių žaislų ir ragina palaikyti gražius papročius, kurie buvo pradėję nykti. Todel siuvėjas „Palangos Juzė“ elgiasi ne kaip visus skriaudžiąs ir piktinąs klajūnas-valkata, kaip dažnai pasitaikydavo, bet visur žmoniškai ir dorai elgiasi, guodžia vargšus, padoriai jaunimą linksmina, išdykėlius ir liurbius atsargiai ir švelniai pašiepia ir visus stengiasi pamokyti. „Palangos Juzė“ it savotiška poema, kurioje atspindi to laiko visuomenė.

c) „Paaugusių žmonių knygelė“ vaizdžiais pasakojimais ragina žmones mokytis amatų ir nepasiduoti „vengrų“, čigonų lokininkų, „šundaktarių“, nedorų elgetų ir kitų klajojančių valkatų išnaudojimams, netikėtų burtams, prietarams ir t. t. Be to, duoda pavyzdžių apie dorus ir nedorus ūkininkus.

d) „Antano tretininko pasakojimas“ — įrodinėja, kad sodžių mokyklų „daraktoriai“ ne tik mokytų, bet ir *auklėtų* vaikus ir suaugusius, kad pamokytų, kaip reikia mylėti ir saugoti tėvynę ir tikybą nuo priešų. Čia yra ir gražių vaizdelių iš Lietuvos istorijos, kaip seneliai gynės nuo priešų.

Tose knygelėse ir vaikai ir suaugę, amatininkai ir „daraktoriai“ — visi rasdavo gražių pamokymų. Jos iki pat šiol tebėra mėgstamiausi sodiečių skaitymai. Brangiausiu turtu laikoma jo dovanotos knygutės. Valančiaus populiarumo sekretas — tai pedagogiškas sugebėjimas žadinti kilnesniuosius jausmus, pakreipti į gerą protą bei valią ir literatinis stilisto, pasakotojo talentas. Visi džiangiasi jo raštų stiliaus lengvumu, kalbos paprastumu, vaizdingumu ir gražumu. Tos knygelės yra brangios ir savo kilniomis idėjomis ir del to, kad jos buvo vienintelėmis knygomis dviem liaudies kartom ir kad stilistikos tyrinėtojas, gali rasti jose daug paslėpto turto. Lietuvių literatūros istorija visumet minės Valančių, kaip pirmąjį mūsų rušytoją proza ir beletristikos grindėją.

M. Valančius įvairiais būdais rėmė ir platino lietuviškus raštus, ragino kunigus skaityti ir visaip remti spaudą, nors rusai atkakliai tai persekiodavo.

4. M. Valančius – blaivybės apaštalas. Kai europiečiai nori pavergti savo kolonijų Afrikoje, Australijoje ar kur kitur gyventojus ir padaryti juos bejėgiais, tai jie pasirūpina praplatinti tarp jų girtuokliavimą, kuris baigiasi ištvirkimu, sumenkėjimu ir išsigimimu. Panašiai ir lietuviai buvo užkrėsti ta epidemija. M. Valančius

suprato didį alkoholio kenksmingumą žmonių sveikatai, dorovei ir materialiai gerovei. Nežiūrint į visus bravarų monopolį turėjusių dvarininkų ir žydų kliudymus ir valdžios persekiojimus, Valančius energingai įtraukęs visus kunigus į darbą, steigė prie kiekvienos bažnyčios blaivybės brolijas. To apaštalavimo rezultatai šitokie: žymi lietuvių dauguma, vietomis nuo 59 iki 97 nuošimčių, išsižadėjo svaigalų, bravarai ir karčiamos nyko ir dorovė kilo kas kart aukščiau. Tuo susidomėjo ir tolimieji kraštai. Vienas rusų gubernatorius šitaip rašo Valančiui: „Blaivybės plėtimasis žemaičiuose pasiekė ir tolimus Volgos pakraščius. Su džiaugsmu sveikinu tą darbą ir prašau atsiųsti man blaivybės brolijos įstatus".

5. **Valančius — kovotojas už tautos teises ir gudrus politikas.** Valančiui teko gyventi ir veikti sunkiais laikais, tačiau jis apsaugojo ir nuo rusų ir nuo lenkų daromų pastangų nutautinti lietuvius. Kai rusai uždraudė spaudą ir tuo norėjo nuslopinti tautinę lietuvių sąmonę, tada Valančius prūsuose spausdina atatinkamus žadinančius raštus (tai vadinamoji kontrafakcinė literatūra) ir kaip galėdamas gina tautos teises. Čia Valančius parodė savo diplomatišką taktą, nuostabius politiškus gabumus ir nepaprastai lankstų išsparumą rusų valdžiai. Kad Valančius buvo gudrus politikas, rodo jo taktingas elgesys 1863-ais sukilimo metais. Juk reikėjo būti be galo viską numatančiam, šalto proto, kad nepasidavė užkrečiančiai sukilimo bangai. Jis išlaikė pusiausvirą, nestojo nė vienon pusėn ir del to jis išgelbėjo ir save ir vyskupiją nuo didelių nelaimių. Rusai suprato jo veikimą, bet niekaip negalėjo prisikabinti, nors kart kartėms ir kratas pas jį darė. Pagaliau, jie pakvietė Valančių į Kauną, nebeleido jam grįžti į Varnius ir tuo perkėlė vyskupo rezidenciją į Kauną, manydami, kad čia galės paraližuoti jo veikimą arba pagauti jį į policijos spąstus.

Kaip matyti M. Valančius buvo ne kurios nors vienos srities veikėjas, bet nenuilstąs darbininkas visose gyvenimo srityse. Jis garsus mūsų tautos didvyris ir žymus kitų Europos tautų gelbėtojų bei didvyrių tarpe. Vyskupas M. Valančius yra mums tuo, kuo airiams kun. Teobaldas Matiu (1790—1856), anglams kardinolas Manning (1807—1892), šveicarams vyskupas Egger (1833—1906). Reikia manyti, kad mums darbar įėjus į nepriklausomųjų valstybių tarpą, M. Valančius bus istorikų minimas greta su kitais Europos tautų gelbėtojais ir švietėjais.

* * *

Žmogaus pajėgos nedidelės ir gyvenimas neilgas, bet labai įvairus. Vienų žmonių gyvenimas taip tuščiai prabėga, kad nepalieka jokio pėdsako ir išnyksta iš atminties: tarsi debesėlis padangėmis praslinko, ar paukštelis ore nuskrido jokios žymės nepalikęs ir niekas jo nepasigenda. O kiti — niekumet nedingsta žmonių atmintyje ir jų idėjos nemiršta, kaip paprasti kūnai. Tai genijai, didvyriai, kuriems tautos paminklus stato, kurių veikimo takai niekumet

neužželia, kurių idėjų niekas neįstengia numarinti ir apie kuriuos storas knygas prirašo. Tokiu buvo ir mūsų tautos didvyris vyskupas M. Valančius.

Kurios gi rūšies mes būsime? Maža vilties gal tėra, kad mes galėtumėme būti didvyriais. Sunku manyti, kad mes galėsime likti profesoriais, rektoriais ir vyskupais. Nejaugi tat ir mes išnyksime ūmai, kaip dūmai šio laiko dvasios pakrikimo ir madų audringoje srovėje? Ne.—To netūrėtų būti ir nebus! Kam jaunoj krūtinėj karšta širdis tvaska, kam kilnūs jaunystės idealai ir idėjų pasaulio svajonės, kam mes džiūstame mokyklų suoluose ir mokslu šarvuojamės, jei mes sutiktumėme it šešėliai tamsoje išnykti? Mes iškėlėme aukštai savo vėliavą su kilniais ir šventais obalsiais ir privalome „Viską atnaujinti Kristuje!“ Valančius mokyklomis švietė liaudį, mes šviesime ją savo paskaitomis ir dorais pamokymais; Valančius rašė knygas,—mes jas skaitysime, platinsime, rašinėsime laikraščiams ir juos remsime; Valančius platino blaivybę, ir mes varysime abstinencijos misijas, steigsime abstinentų kuopeles ir visumet visose srityse būsime pilnos abstinencijos pavyzdžiu kitiems; Valančius gynė tautą nuo priešų, — mes saugosime ją nuo materializmo ir ateizmo puvėsių; Valančius darbais apkrautas uoliai atliko savo pareigas, — ir mes būsime jautrios sąžinės ir sąžiningai eisime sąvąsias pareigas ir gal kai kurie, panašiai kaip ir jis, iškilsime aukščiau ir būsime naudingi. Tuo mes pastatysime gerb. Vyskupui M. Valančiui geriausį ir nenykstantį paminklą ir drauge su juo ir patys iš žmonių atminties neišnyksime, nes tik žmonės temiršta, o jų

idėjos ir darbai
nemiršta amžinai!

1925-V-29. *Kaz. Barkauskas.*

J. Grinius.

Nykštukai ar milžinai?

Štai atveda man dešimtį ar daugiau. Ką atveda, aš tikrai nežinau, nes pavadinti juos žmonėmis aš nedrįstu. Man sako:

— Vesk juos į laimę, į tiesą...

— O ar jie nori pažinti tiesą? Ar jie trokšta laimės taip, kaip paklydęs tyrlaukiuose saulės kepinamas keleivis trokšta gaivinančio šaltinio? — paklausiau.

— Jie nežino kas tai yra norėti ar trokšti. Jei tu ko norėsi, ir jie norės; jei tu nenorėsi, ir jie nenorės. Jei tu liepsi jiems norėti laimės ir Dangaus norės jie ir eis paskui tave, jei tu liepsi eiti į pragarą, jie ir ten eis paklusnūs, kaip avinėliai, — atsakė.

— Ar jie mano draugai ar priešai? — vėl paklausiau neramus.

— Jie nei draugai nei priešai...

— Tai gyvenimo dulkės molis, arba nykštukai! — sušukau. — Nenoriu jų! Veskis juos sau!.. Jei nori duoti draugą, tai duok tokį, kuris džiaugdamasis mano džiausmu bučiuotų mane karštai ligi kraujo ir kuris karčiai verktų su manim, plakdamas mane už mano klaidas. Jei duosi man tokį žmogų, aš jį pavadinsiu žmogum ir žinosiu jog su tokiu galima siekti laimės. Jei neturi žmogaus-draugo, tai duok priešą, tik ne vieną. Vietoj gyvenimo dulkių duok man šimtą priešų, kurie iš visų pusių dantimis kalentų ir kaip šimtas išalkusių vilkų staugtų mane pamatę. Jei meile juos aš nugalėsiu, aš žinau, jog didį darbą padariau. Jei staugiąs priešas taps draugu, aš žinau, jog tiesa nugalėjo, aš žinau, jog gyvenimas pastumėtas priekin, nes į jo puikų rūmą įdėtas naujas akmuo, bet ne dulkė.

Draugas — brangi žavinti širdį stovyla, į kurią pažvelgęs įgauni gyvybės ir narsos, kai vilkai buvo besirengią tave pasmaugti. Stovyla brangi — saugok, kad jos nesudaužytų.

Priešas — kieta uola, iš kurios reikia iškalti gražią stovylą. Reikia iškalti ją plieno kaltu, nors nuo kalamų skeveldrų čerkškėjimo šiurpuliai varstytų kūną.

Nei draugas nei priešas — nykštukas, nemokąs, galingai iki mirties mylėti ir nemokąs iki kraujo, neapkęsti. Mylėk arba neapkęsk — nebūk nykštuku! Nykštukas nėra žavinti stovyla, nes nemoka stovėti — kiekvienas praeivis paspyręs koja į nieką paverčia.

Nebūkime dulkės! Jei iš dulkių sulipdytum stovylą, užeis vėjas — stovylos nebėra. Iš molio ar vaško gali padaryti stovylą— angelą, bet ateis kitas, ir iš angelo padarys demoną. Nereikia gyvenimui dulkių.

Kalbu apie mūsų jaunimą, o jei norit, tai ir apie kai kuriuos iš ateitininkų. Šalia gražių stovylų pilna gyvenimo dulkių — net trošku darosi. Gyvenimo vėjas papučia, dulkių sūkurius sukelia— tamsu ir trošku. Dairais ar dulkės nepadės priešintis, bet kur tau. Tame sūkury taip patogu valsas, džimi ir fokstrotas su „pasiutpolke“ šokti, taip malonu, taip smagu, taip svaigulinga! Kur gyvybės vandenėlis? Duokit šian, kad skruostai labiau įkaistų, kad akys gyviau žibėtų! Šaukia dulkės. Ir taip viskas sukasi nežinai nei kur pradžia nei kur galas. Stoka norų, stoka troškimų, jėgos ir iniciatyvos, tik vienas kitas išsiskiria.

Bravo J. Keliuotis „Ateity“ sušukęs: jaunuoliai būkime revoliucionieriais! Ar gerai jis pasakė ar blogai? Niekas nežino, nes nedrįso pasisakyti. Savo dvasia Keliuočio staipsnis [1]) tikrai sveikintinas nors ir paradoksų turįs. Bet paradoksai paleisti tam, kad nelemtą snaudulį išvaikytų. Aš žiūriu ar pradeda kas žadintis iš

---

[1]) Krikščioniškojo Renesanso gadynė, Ateitis N 4. 1925.

snaudulio, ar pakels protesto balsą prieš Keliuotį ar kas pritars.— Visur tyla.

Ar taip jau visur gera, jei tylime? Ar visur taip viskas aišku, kaip matematikos formula? Ne, ne viskas gera, ne viskas aišku, bet... snausti geriausia. Na pasakykit, gerbiamieji, ar nepatogu snausti plaukiant pavandenėliu? Juk tas gyvenimo vandenėlis, taip maloniai saldžiai linguoja, supa, migdo..

Jaunuoli, ar tu patenkintas tuo snauduliu?

O kodel aš turiu būti nepatenkintas, jei taip gyvenant manęs niekas neužkabina, galvos nekvaišina. Nuėjau į gimnaziją, ten šiaip taip prasistumiau, parėjau namon, guliu po skanių pietų į lovą ir snaudžiu. Ar tai man svarbu gyvenimo problemos — jos pačios be manęs išsiriš. Kokie gali būti man troškimai? Gausiu brandos atestatą, o jei lietuviškai taisykliškai rašyti nemokėsiu, tai menkniekis. Ar tai didelis nusižengimas, jei stodamas į universitetą pats nemokėsiu prašymo parašyti? Paprašysiu ką nors kitą, užmokėsiu puslitį ir parašys.

Gerai, tu taip kalbi, kaip pilkas moksleivis, o ką tu pasakysi kaip ateitininkas? Ar tau nerūpi pasaulėžiūros klausimai? Ar tu gerai susipažinęs su principais? Ar nori susipažinti?

Jei kas supažindintų gal ir būtų gera. Jei atvažiuotų kas iš Kauno, jei paskaitytų, papasakotų, jei kas sukramtęs į burną įdėtų, o dabar dar ieškok, dar kramtyk nereikalingas darbas — geriau snausiu ir dejuosiu. O apie Keliuočio raštus (gerai ar blogai parašė) kas man galvoj. Tegu rūpinasi kiti. Juk yra ten Kaune vyresnieji draugai — tegu jie rūpinasi. Jei negerai parašė Keliuotis, tai tegu jie jį kritikuoja, o aš, jei bus smagi nuotaika, gal kritiką ir persiskaitysiu. Aš juk Lietuvos ateitis — kam aš turiu rūpintis dabartimi? Tegu tik manim rūpinasi — juk aš tas milžinas, kuris snausdamas žiūri į ateitį ir žada imti jos vairą.

Bet jei tu būtum tikras jaunuolis tu ne dabar snaustum, bet sakytum: šiendien padirbėsiu, o rytoj pasnausiu. Tu nesi jaunuolis, kuris nori dangų prie žemės nulenkti. Kai aš žiūriu į tave ir į kitus, aš matau, kaip aplinkui vaikščioja žmonių šešėliai. Aš matau, kaip jaunuoliai teškena senių surūgusias pypkes ir kaip jaunuolės mergaitės prisikirpusios ir susisiaurinusios senų moterų sijonus tupčioja vietoj ir svaidosi liežuviais. Kur jaunystė? Ko nelaužia ji tai, ko protas nepajėgia? Kur jėga ir iniciatyva? Kur protesto dvasia?

Kas jaunystėj neturi jėgos ir ugnies, kas patenkintas supelyjusiu gyvenimu, kas neturi protesto dvasios, kas neturi plačių troškimų ir revoliucingumo. tas netikęs gyvenimui senis, jau iš anksto užrašytas į mirusiųjų knygas. Ką pastatysi jaunuoli subrendęs, jei dabar bijai ar negali pakelt protesto balso prieš snaudulį, jei nerodai iniciatyvos? Kas turi revoliucionieriškų troškimų, tas apvaldęs savy vilkus plienine valios jėga galės statyti gyvenimo rūmą. Ir jei tu to rūmo dabar nemėgini statyti, o lauki ir aimanuoji, kad kiti jį pastatytų, tai ir subrendęs negalėsi jo statyti.

Jei nemėgini statyti, nusidedi Visagaliam Dievui, nes Jis leido tave į pasaulį ne snausti, bet kurtti. Jei pats neieškai naujų protingų kelių, o seki vien autoritetus ir aklai jų klausai, melskis už savo nusidėjimą — Dievas tau davė protą ne tam, kad jį užmuštum snausdamas, bet kad autoritetų nurodomas pats ieškotum tiesos ir būtum autoritetu.

Jei jaunas būdamas nežadi su laiku būti autoritetu, esi įrašytas į elgetų eiles, nes senatvėj autoritetu nebūsi.

Kas neturi norų, kas netrokšta laimės, tas nevertas, kad jį vestų kas į laimę, nes jos jis neįvertins ir daromas pastangas iš snaudulio išjudinti palaikys nelaime. Todel aš šaukiuos į tuos, kurie nors kibirkštėlę turi troškimų, žodžiais: Atgimkime! Numeskime veidmainiavimo kaukę, jei kas veidmainiaujame, ir pasakykime, kas patys esame ir kas yra kiti. Kas veidmaniauja ir nenori tiesai pažvelgti į akis, tas pats save apgaudinėja. Būkime drąsūs!

J. Keliuotis sušuko: nepaniekinkim ir neužmirškim mūsų prigimties, individualybės ir tautybės. Taip, nepamirškim! Bet nepamirškim taip pat kad viršum prigimties gėrybių turi atsistoti kultūrinės ir antgamtinės gėrybės; individualybė turi būti atrama asmenybei, o tautybės interesai turi derintis su žmonijos reikalais (taip mano ir Keliuotis).

J. Keliuotis šaukia mus konkretizuotis, iš svajonių padangės nusileisti į realų pasaulį. Konkretizuokimės — būkime komersantai, technikai, gamtininkai, medikai, amatininkai, bet atminkime, jog juo labiau konkretizuojamės realizuojamės, juo labiau kartu turime dvasintis. Kaip ąžuolas imasi gyvybės iš žemės ir iš saulės, taip ir mes imkime iš žemės ir iš dangaus, bet atminkime — jei nebūtų Dangaus gyvybės, nebūtų nė žemės gyvybės. Rankomis griebkimės žemės, o veidu žiūrėkime į Dangų ir jam visomis jėgomis dirbkime. Saulažolė įleidusi šaknis į žemę nuolat seka saulę. Mes, gyvendami, misdami žemės sultimis, nuskaidrinkime savo prigimtį Amžinosios Saulės spinduliais, kaip žaibai nušviečia nakties tamsumą.

Būkime žmonės ir angelai, sveikai galingi, kai ąžuolai, ir skaistūs, kaip lauko lelijos; būkime aktingi, kaip pavasario gyvybė, jėgingi, kaip kalnų kriokliai, pastovūs ir kieti, kaip plienas. Mylėkime tiesą, gyvenkime gėriu ir džiaukimės grožiu. Gyvenkime visu gyvenimu. Nebūkime dulkės, bet gyvenimo pulsas. Iš nykštukų pakilkim iki mižinų.

Kas nori gyvent ir statyti gyvenimo rūmą, tas tegali mylėti tik draugą ar priešą; draugas žadins į kurybą savo ugninga meile, o priešas — kalaviju. Ir draugas ir priešas turi norų — jie gyvena' Kas norų neturi, tas dulkė, nykštukas — ne jiems laimė skirta'

Del „Krikščioniškojo Renesanso gadynė“.*)

4-me „At.“ num. tilpo ilgokas straipsnis „Krikščioniškojo Renesanso gadynė“. Sklandus straipsnio stilius ir entuziastiškas tonas padarė, manau, tai, kad nė vienas nepraėjo jo neperskaitęs. Be to, ir minčių daug gražių jame išreikšta. Tikslas str. puikus — sujudinti apsnūdusią mūsų ateitininkiją, ar bent kiek apsnūdusiąją jos dalį. Tačiau straipsny yra dalykų, su kuriais nevisai tegalima sutikti, ar kuriuos bent kiek kitaip reikėtų nusakyti.

Straipsnio mintis maždaug tokia: At-kų organizacija gyvena krizio metą. Visur pastebimas apsnūdimas, pesimizmas, net išateitininkėjimas. Krizio priežastis esanti ta, kad pirmieji at-kai buvę romantikai, net religiniai romantikai ir daug ir gražiai svajoję, galvoję, filosofavę; bet štai atėjusi idealų realizacijos gadynė ir at-kai sustoję bejėgiai, nes pasijutę neturį, praktikos, darbo žmonių, pasijutę nesurandą konkretaus kelio, konkrečių priemonių, savo idealams įvykdyti. Apskritai imant, klaida čia buvus ta, kad „Buvo paneigta žemoji žmogaus prigimtis, suvaržytos kūrybinės žmogaus galios ir perdidelės reikšmės buvo suteikta autoritetui“ (132 p.). Norint išeiti iš krizio, reikią atiduoti priklausomas teises prigimčiai, labiau skaitytis su individualybės principu ir ryškiau pabrėžti bei įvertinti tautybę. Straipsnis baigiamas raginimu ieškoti naujų kelių, „su ugningu entuziazmu ir su jaunu romantizmu“ sutikti naujo Krikščioniškojo Renesanso gadynę ir nieko nelaukiant šokti dirbti ten, kur kas matyti negera.

Pirmiausia reiktų pasvarstyti, ar iš tikro at-kų org-ja gyvena dabar krizį, ar galima apie daugumą at-kų pasakyti, kad „Skaudaus pesimizmo ir gilios melancholijos šešėlis dengia išblyškusį jo (ateitininko — *Pr. M.*) veidą“; ar tiesa autorius sako kalbėdamas, kad „Štai slenka antra dešimtis metų... Ir ne tik nepažengėta priekyn, bet dar labiau gyvenimo sumaterializėta, sustingta“ (129 psl.). ar mūsų susirinkimuose tegirdėti tik pesimistikos prakalbos ir t. t.

Labai gera yra pamatyti tamsiąsias gyvenimo puses, tas blogybes, kurios trukdo žengimą pirmyn; tai padeda išvengti pavojų, tykančių pakeliui į tikslą. Kad ateitininkų gyvenime ne visa eina taip, kaip kad turėtų eiti, kad daug ko dar trūksta, — mato, manau, kiekvienas, kas šiek tiek pažįsta at-kų organizaciją. Tačiau del tų blogybių skelbti at-kų gyvenimo krizį man atrodo perdaug. Šita sąvoka turi kiek kitokį turinį, jį reiškia kiek daugiau. Autorius perdaug juodai vaizduoja at-kų gyvenimą. Man nežinoma tokia konferencija, kur tebūtų buvę tik pesimistiškų kalbų. Kad Kauno Stud. At-kų Draugovės sus-muose pakalbama ir pesimistiškai, tai to dar nereikėtų prikišti visai organizacijai, ypač moks-

*) Ir daugiau lauksime straipsnių apie Krikščioniškojo Renesanso gadynę. *Red.*

leiviams at-kams, o ir apie Kauno studentus dar nieko bloga nesako tas faktas, kad jie moka pamatyti, jog šen ar ten pas juos yra negera ir nori tuos negerumus taisyti, bloga tik ten, kur žmonės blogybių nemato ar jų nenori taisyti. Taip pat visai natūralu, kad jauniesnieji at-kai bodisi savo vyresniųjų draugų paskaitomis, kurios, gal ir iš tiesų nuobodžios. Bet tą faktą dar pernai pastebėjo At-kų Moksl. Centras ir stengiasi jaunesniųjų at-kų veikimą pakreipti į tinkamas jų amžiui vėžes; užtenka čia prisiminti ateitininkų skautų organizavimą ir kitus daromus žygius. Todel tenka paabejoti ar, autorius iš tikro pažįsta tiek gerai at-kų gyvenimą, kad galėtų taip apie jį spręsti. Atrodo, kad autoriui tas mintis bus sukėlęs ne at-kų gyvenimas, bet kad jos vienos yra imtos ar išskaitytos iš kitų kraštų gyvenimo, o kitos paties autoriaus lakioje vaizduotėje pagamintos.

Ieškodamas blogybių priežaščių, autorius kalba apie kaž kokį religinį romantizmą bei misticizmą. Man toks misticizmas nežinomas. Kiek žinau, ir senesnieji at-kai matė realaus gyvenimo reikalus ir juos, kiek tų laikų sąlygos leido, svarstė, į juos reagavo. Sakysim, prieš pat karui prasidedant man pačiam teko būti kuopelėje, labai panašią į autoriaus teikiamą koperatorių kuopelę, ir ji buvo susidėjusi iš vienų ateitininkų. Dabar daug kas iš tos kuopelės narių mūsų ekonomijos gyvenime vaidina nemažą rolę. Jeigu pažiūrėsime į to meto at-kų organą „Ateitį“ tai pastebėsim, jog ten, šalia pasaulėžiūros klausimų ar beletristikos gabalėlių‘ yra ir dalykėlių, liečiančių ir praktikos gyvenimą. Pagaliau, tas faktas, kad mūsų valstybės kūrimo darbo pirmi ėmėsi at-kai, ir kad jie tą darbą iki šiol tebevaro — tiesa galima kalbėti apie to darbo trūkumus, bet tų trūkumų priežastis, man rodos, bus daugiau stoka pačių darbininkų, nekaip jų pasiruošimo — rodo, kad at-kai mokėjo palaikyti su gyvenimu ryšius ir, momentui atėjus, paimti į rankas patį gyvenimo vairą.

Autorius daug ir gražiai pasako apie prigimties individualybės ir tautybės principų vertę Tik autorius tų principų aiškiai neformuluoja ir nenustato, kokie turėtų būti jų santykiai su kitais, aukštesniais dar principais. Be to, autorius neteisingai kaltina senesniuosius at-kus, ypač jų vadus, kad jie buvę paneigę tautybę. Man rodos, kad, ką jau ką, — o tautybės reikalus at-kai visada gynė. Pats autorius pripažįstą tą įtaką, kurios darydavo patriotiškieji Maironio eilėraščiai. Juk prieškarinė „Ateitis“ turėjo įvedusi net tautos folkloro skyrių „Ateities Žiedai“. Bet at-kų patriotizmas reiškės ne vienais žodžiais. Kas pirmieji, vokiečiams mūsų kraštą palikus, stojo prie valstybės gynimo darbo, kad ne at-kai, ir jų organizuojami pavasarininkai? Atsimenu, kaip 1919 m. pradžioj, bolševikams artinantis, iš mano parapijos išsiruošė į mūsų kariuomenės eiles apie dvidešimtį savanorių; visi jie buvo pavasarininkai; o 1920 m. rudenį lenkams einant ant Kauno, iš mano gimnazijos mokslo metu išėjo savanoriais į karo mokyklą keliolika ateitininkų, tuo tarpu kada aušrininkų nė vienas nepajudėjo. Tad

autorius čia skaudžiai įžeidžia at-kus, kaltindamas juos del mažo jų tautiškumo. Tiesa, gal, autorius turi čia galvoj teoriškų tautinės civilizacijos dalykų svarstymą. Tik ir čia at-kai yra padarę daugiau, negu kas kitas. Bet, manau ir pats autorius sutiks, jog pirmas dalykas yra visada gyvas darbas, o jau paskui abstraktus svarstymas, jog pirma reikalinga tautybę išlaikyti ir apgint ją nuo išorės priešų. O to, kaip tik šis momentas iš mūsų ir reikalavo.

Dabar del naujų kelių iš šitų blogybių išbristi. Autorius čia kalba gana atitrauktai, ir maža teduoda konkrečių nurodymų, be pirklių (!), lytinės higienos ir šeimyniško pašaukimo sekcijų, nieko nauja negalima straipsny pastebėti. Tai ar tik nerodo, jog ateitininkų tie keliai jau yra nusibrėžti, ir jog visas blogumas eina iš to, kad tais keliais neinama, ar bent visai mokamai teeinama. Autorius kalba apie nuolatinį gyvenimo lyčių kitimą ir ragina būti jaunuosius revoliucinieriais. Teisybė, gyvenimo lytys kinta, bet gyvenimo eigoje tos lytys, pirm pranykdamos, turi palikti savo antspaudą, žymę; pirma turi jos suaugti, atlikti tam tikrą savo paskyrima, ir tik paskui jau, pasenusios ir savo atlikusios, jos gali nueiti nuo gyvenimo vaidyklos. Tad prieš griaunant, reiktų dar apsižvalgyti, kas griautina, rasi, pasirodytų, jog užuot griovus, naudingiau yra dar atbaigti kurią nors pradėtą gyvenimo lytį, išeiti dar kurį nors kelią, kuris jau yra pirm mūsų pradėtas, ir mums yra paliktas toliau varyti. Kitaip gali įsigalėti revoliucija — autorius labai mėgsta šį žodį, — griovimo manija, ieškojimas vis tik naujų lyčių, ir jų pametimas, nepripildžius jų pirma tam tikru turiniu. — Jeigu dabar konkrečiai kalbėsime apie at-kų organizaciją, tai turėsime pripažinti, jog ta organizacija ypač moksl. at-kai, kad ir per pora paskutinių metų, yra daug naujų kelių suradusi, daug naujų sumanymų iškėlusi; esu tikras, jog, jeigu visoms toms lytims būtų pavykę realizuotis gyvenime, — organizacija daug būtų pakilus; prisiminkime tik ateitininkus skautus, sporto, eucharistininkų sekcijas ir t. t.

Nenorėčiau, kad kas mane suprastų ta prasme, jog at-kų gyvenime visa vyksta kaip nebreikiant geriau, jog visi galimi darbo būdai yra surasti, jog mums nebelieka nieko daugiau ieškoti. Sutinku su autoriu, kad pas mus „maža aktingumo, sistematingumo, drausmingumo“ ir t.t., jog daug egoizmo savanaudiškumo, materializmo. Bet juk tai kaip tik Renesanso pažymiai, to Renesanso, kuris atpalaidavo žemesniąją žmogaus prigimtį, jo individualybę, paneigdamas kilnesniąją žmogaus dalį. Tam sustingimui išjudinti, kaip tik gera būtų atgaivinti tas tikras religinis romantizmas bei sveikas žmogaus dvasią užgrūdąs misticizmas, kurį autorius laiko šio meto blogybių priežastimi, o kurio tuo tarpu, pas mus visai nematyti. Visai nenorėčiau sutikti su autoriu, kad mums reikia šaldyti kiek savo religingumą, o plėtoti žemesnėsės, prigimties galias. Man atrodo kad tikro religingumo, tik nepaviršutiniško, mums ne tik kad neperdaug, bet dar jo trūksta.

Juk pats autorius nusiskundžia neaktingumu, sustingimu, egoizmu, savanaudiškumu kai kurių at-kų narių. Klausiu: ar gali būti sustingęs, abejingas, atšalęs organizacijos dalykui tas ateitininkas, kuris yra tikrai religingas, kuris nešioja krūtinėje idealo ugnelę? Ne, šituodu pavidalu, uolaus kataliko ir atšalusio ateitininko, man atrodo nesuderinamu. Tad seka, kad tos tikro religingumo dvasios, tos idealo ugnies mums dar tebėra betrūktina. Todel at-kų organizacija nujausdama šitą trūkumą, visai tikslingai pasielgė, kurdama eucharistininkų sekciją. Tik šitos sekcijos ne visur dar teveikia, o ir ten, kur veikia, nevisuomet yra at-kų deramai sutinkamos ir įvertinamos. Kitaip, esu tikras, netektų skųstis bent apsnūdimu, egoizmu ir atsipalaidavimu kai kuriose mūsų kuopose.

Bet, žinoma, tuo nenoriu pasakyti, kad vienas eucharistinis judėjimas galėtų pagydyti visas mūsų ligas. Jis tik gali išjudinti mus ir įkaitinti idealo meile mūsų sielas. Konkrečių lyčių tam idealui pasireikšti, pripažįstu, reikia. Bet daug tų sugalvotų lyčių tebeguli dar nepripildytos, be turinio. Tas pats gali atsitikti ir su tomis, kurias dar sugalvosime. Tad, ieškodami naujų lyčių, kelių, turėtume nepamiršti ir turinio, reikalingo toms lytims pripildyti. Aš net sakyčiau, jog turinys mums svarbesnis už lytį. Ne turinys lyčiai, bet lytis turiniui. Turiningas, pilnas gyvenimas pats sau susikurs lytis, prasilauš pro tą varžtą, jeigu jis bus tikrai galingas. Jeigu mums ir reikalingos dar kai kurios lytys, tai vis delto tas reikalas neatrodo man pirmos svarbos. Tų lyčių nė pats autorius daug nenurodė. Tai, ką jis kalba savo straipsnio pabaigoj, visur neatsiduoda receptu naujoms lytims kalti. Tik pasiklausykime: „Mes turime būti visada aktyvūs. Pastebime, štai blogą reiškinį, nedejuokime ir neliekime del to ašarų upelių... bet imkime į rankas kalaviją ir juo pakirskime pačio blogo reiškinio šaknis“ (146) arba: „Štai nepatenkinti nevykusių mūsų kaimo jaunuomenės organizatorių veikimu — patys, nieko nelaukdami tuč tuojau imkime kaimo jaunuomenės vadovavimą į savo rankas... (134 pusl.). Pilnai sutinku, tik čia kalbama ne apie naujas lytis, o apie reikalą dirbti. Bravo! Tai tikra revoliucija — jeigu jums šis vardas patinka — bet tai ne griovimas kaip iki šiol, revoliucija buvo suprantama, o kūrimas, tai krikščioniškoji revoliucija, ir tokį darbo obalsį aš tenorėčiau tik pasveikinti.

Pr. Mantvydas.

Prancūzijos aukštosios mokyklos.

Prieš pradedant šį straipsnelį norėčiau padėkoti p. inžinieriui Kajetonui Dobkevičiui, kuris maloniai sutiko painformuoti mane apie specialių mokyklų sutvarkymą.
K. G.

Kodel verta pasirinkti studijoms Prancūziją.

Turime Lietuvos Universitetą ir daugumas mūsų jaunuomenės įgys jame reikalingas mokslo žinias. Bet ne vienas mūsų studentų, nepasitenkinęs vien savo Universitetu, vyksta užsieniuosna paieškoti mokslo svetur.

Kam leidžia materialės ir kitos sąlygos, manau, neapsiriks išvažiavęs užsienin; ir mokslo atžvilgiu nemažiau galės pelnyti ir kalbų pramoks ir svieto daugiau pamatys.

Iki pastarojo laiko keliavome Vokietijon, kuri beveik viena ir buvo mums prieinama; arti, kaimyninė valstybė ir pigu gi ten buvo. Ir nekentė mus, pastumdeliais visur laike, „ausländeriais“ ir kitaip ten mus pravardžiavo, bet kitur pasiekti negalėjome, užtai ir keliavome Vokietijon.

Aplinkybės pasikeitė ir šiandien Vokietijoj dar gal brangiau nei kitose valstybėse, o litas atidarė mums kelią į kitus kraštus. Ir dabar, bent tuo tarpu, Vokietijon važiuoti niekam nepatarčiau jos vieton pasirinkime Prancūziją.

Mokslas Prancūzijoj pastatytas geriau nei kitoj kurioj valstybėj. Svetimtaučių čia mokosi labai daug ir mažiausio skirtumo tarp savo studentų ir svetimšalių niekame nedaroma. Ir laboratorijose ir praktikos darbuose ir kvotimų atžvilgiu visur svetimtautis laikomas vienoj padėtyj su prancūzu ir nuo jo lygiai tiek pat reikalaujama.

Ekonominiu atžvilgiu man atrodo, kad Prancūzija bus viena prieinamiausių mums valstybių. Nedrįsdamas tiksliai nurodyti studentui pragyventi reikalingos sumos (tas viskas priklauso nuo pinigų kurso ir nuo to, kaip ir kur kas gyvena ir kaip moka gyventi), pažymėsiu tik, kad provincijos miestuose pragyvenimas beveik dvigubai yra pigesnis (pakanka apie 25 dol. mėn.). Todel kas neturėtų užtenkamai lėšų, Paryžiun važiuoti nepatarčiau, nes ir provincijos miestuose mokslas lygiai gerai pastatytas, ten dar ramiau galima studijoti, negu triukšmingame Paryžiuje. Be to čia be jokių kliūčių galima persikelti iš vienos mokyklos kiton.

Prancūzai yra labai simpatingi, linksmi ir malonūs žmonės. Jokios neapykantos prie svetimšalių čia niekame nepastebima, taigi ir šiuo atvėju čia atvykusieji nepasigailės: galės jaustis jaukiau nei kurioj kitoj svetimoj šalyj.

Mokyklosna priėmimo sąlygos ir kitose šalyse išeitojo mokslo užskaitymas.

Universitetuose ir daugumoje kitų aukštųjų mokyklų mokslas prasideda lapkričio mėnesio pradžioje ir studentai priėmami tik vieną sykį į metus (Vokietijoj galima įstoti du kart per metus). Mokslas tęsiasi iki liepos mėnesio.

Kas iš studentų nori gauti vieną ar kitą mokslo laipsnį ar diplomą privalo tam tikslui *įsirašyti.* Kas nori vien papildyti savo žinias, atlikti tam tikrus mokslo darbus, tirinėjimus ir nemano gauti diplomo, gali tik *įsimatrikuliuoti.*

Kad įsirašyti svetimšalis privalo pristatyti sekančius dokumentus: 1) gimimo liudymą ar kitą jį atstojantį autentišką dokumentą, 2) Prancūzijos aukštesniosios mokyklos liudymą arba taip vadinamą „équivalence du baccalauréat" ir 3) policijos pažymėjimą, kad padarė atatitinkamą deklaraciją apie atvykimą. Šis pažymėjimas gaunamas be jokių kliūčių.

Equivalence du baccalauréat gaunamas sekančiu būdu. Reikalinga įteikti Unuversiteto Rektoriaus (arba Švietimo Ministerio) vardu prašymas.

Prie prašymo pridedama gimimo liudymas arba jį atstojantis autentiškas dokumentas (pav. Atstovybės liudymas) ir brandos atestatas ar kitas liudymas apie išeitąjį mokslą drauge su vertimais prancūzų kalbon. Abu dokumentai ir jų vertimai privalo būti tinkamai legalizuoti arba mūsų Atstovybės Paryžiuje (Paris XVI. 10 villa Victos Hugo) arba Prancūzijos Atstovybės bei konsulato Kaune.

Prašymas turi būt adresuojamas į Fakultetą ar į Mokyklą, kur studentas mano įstoti. Equivalence paprastai duodamas be mokesnio remiantis liudymais, kurie oficialiai duoda teisės įstoti aukštosna mokyklosna.

Equivalence de baccalauréat duoda teisės svetimšaliams gauti visus Universiteto suteikiamus laipsnius bei diplomus, išskiriant *valstybinių* medicinos, farmacijos ir chirurgo-dentisto diplomus, kuriam tikslui yra reikalaujamas baccelauréat.

Pirmoji inskripcija turi būt paimta asmeniniai mokslo metų pradžioje, normaliai lapkričio mėnesio pirmoj pusėj. Tame pat laikotarpyj gali būt įteiktas ir prašymas dėliai ankščiau minėto équivalence. Praktikoje prancūzai jokių kliūčių įstojimui į Universitetus nedaro ir dažnai net sausio mėnesyj atvykusiems mūsų studentams pavyko gauti leidimą įsirašyti. Jokių liudymų apie lėšas, ištikimybės ir kitokių vokiškų formalumų nereikalaujama.

Kad įsimatrikuliuoti reikalinga pristatyti tuos pačiuos dokumentus, tik vieton equivalence de baccalauréat užtenka pridėti liudymą apie pirmiau išeitąjį mokslą. Įsimatrikuliuoti galima kiekvienu momentu ir už tai reik sumokėti tik 30 frankų metams.

Kas dalį mokslo išėjo ne Prancūzijos universitetuose gali gauti vadinamą équivalence de scolarité, t. y. jam užskaito tą

laiką, kurį jis išbuvo svetimame universitete. Equivalence de scolarité normaliai suteikiamas tik metais, t. y. studentas paliuosuojamas nuo vienų arba kelių metų universiteto lankymo. Bet išimtinuose atvėjuose, kaip sako „par jeu d'équivalences", galima gauti leidimą paimti už karto kelias inskripcijas ir tokiu būdu įstoti mokslo metų, viduryje. Paimkime pavyzdį: studentas lankė teisės fakultetą Vokietijoj du metu ar ilgiau. Atvykęs Prancūzijon, jis gali gauti dviejų metų équivalence de scolarité ir tuomet gali baigti universitetą ir gauti diplomą „licencié en droit" vienų metų bėgyje, jei išlaikys visų trijų metų kvotimus, gale mokslo metų, tai liečia specialiai juridines studijas.

Medicinos fakultete užskaito ir kvotimus svetimuose Universitetuose išlaikytus, bet, pav., teisių fakultete visi kvotimai būtinai reikia laikyti Prancūzijoje.

Panašus maždaug formalumus reikia atlikti įstojant ir į kitas aukštąsias mokyklas, o del įstojimo į speciales mokyklos parašyta toliau.

Teisių fakultetas.

Atvykę iš Lietuvos mūsų studentai paprastai ieško įvairių sekcijų teisių fakultetuose — vieni nori studijuoti valstybinius mokslus, kiti ekonomijos ir t. t. (Panašios sekcijos yra Vokietijos universitetuose). Prancūzijos teisių fakultetuose jokių sekcijų nėra ir bent pirmus tris metus visiems studentams, kurie nori gauti licenciatą, yra vienodas ir visiems privalomas teisės mokslų kursas. Mokslas tęsiasi 3 metai ir kas gale kiekvienų mokslo metų išlaiko kvotimus gauna diplomą — du licencié en droit. Kvotimus reikia išlaikyti iš visų dėstomų dalykų; mintinius kvotimus turi teisės laikyti tik tie, kurie išlaiko rašto kvotimus iš dviejų dalykų.

Norint gauti diplomą — le doctorat en droit, reikalinga mažiausiai mokytis dar ketvirtus metus ir čia jau galima pasirinkti arba sciences politiques et économiques arba sciences juridiques. Daktaratą gauti labai nelengva ir dauguma studentų tenkinasi licenciato diplomu.

Prie Paryžiaus Universiteto Teisių fakulteto yra „Institut des Hautes Etudes Internationales" kuriame mokslas tęsiasi du metu. Prancūzijos teisininkai bus bene žymiausi visame pasaulyje ir jos tribunolų sprendimais, kurie surinkti garsiuose Daloz ir Lirey rinkiniuose, dažnai vadovaujasi kitų valstybių teisininkai nelyginant kaip kadaisia Romos pretorių sprendimais.

Prancūzijos teisė yra viena iš įvairiausių, bet ir daugiausiai komplikuotų pasaulyje. Jos kodeksai veikia virš 100 metų, nes suredaguoti dar Napoleono laikuose, o gyvenimui bėgant daug kas tuose kodeksuose buvo keičiama ir įvairiai interpretuojama. Amžių bėgyse Prancūzijai teko pergyventi visokias valstybės išsivystymo stadijas, teko matyti įvairių režimų; tas viskas atspindi-

jos teisėje, todel labai yra įdomu ir naudinga jos pasimokyti ir paklausyti, kaip profesoriai įvertina ir kritikuoja tai, ką mes dar šiandieną savo naują valstybę kurdami pergyvename.

Medicinos ir farmacijos fakultetai.

Įstojimui į medicinos fakultetą be "équivalence de baccalauréat" reikalingas fizikos, chemijos ir gamtos mokslų liudymas. Šį liudymą išduoda Faculté des sciences po 1 mokslo metų.

Mokslas medicinos fakultete tęsias 5 metus (tokiu būdu medicinos fakultetą Prancūzijoj galima baigti geriausiame atvėjuje per 6 metus; praktikoje paprastai tenka mokytis 7 metus). Kiekvienų metų pabaigoje reikalinga būtinai išlaikyti kvotimus iš visų dėstytų dalykų.

Kadangi visi medicinos fakultetą baigusieji studentai gauna medicinos daktaro laipsnį, šis laipsnis yra visiems privalomas ir už tai yra kiek lengviau suteikiamas, negu kurioj kitoj mokslo šakoj.

Diplomas „de chirurgien-dentiste" galima gauti atlikus dviejų metų stažą ir po trijų mokslo metų. Diplomas „de sage—femme" — po dviejų mokslo metų.

Prie Paryžiaus medicinos fakulteto organizuojami įvairūs papildomieji kursai labaratorijose ir klinikuose, kur mokslą baigusieji daktarai turi progos papildyti savo žinias.

Apie pavyzdingą mokslo pastatymą medicinos srityje kaip ir kitose mokslo šakose kalbėti nepriseina.

Ypač mediciną studijuoti svarbu yra provincijos miestuose, nes ten mažiau yra studentų, lengviau prieiti prie ligonių ir galima daugiau praktikos įgyti. Patyrę daktarai pataria bent pirmus kelius metus mokytis provincijoje ir Paryžiun persikelti tik baigti arba vėliau atvažiuoti specializuotis vienoj ar kitoj medicinos šakoj.

Kaipo geriausius universitetus medicinai studijuoti man nurodė sekančius miestus: Lyon, Montpellier, Nancy (psichiatrija), Strassburg ir Lille.

Be medicinos fakultetų Prancūzijoj yra dar taip vadinamos „Ecoles de pleine exercice de Medecine", kur praeinamas pirmų keturių metų medicinos fakulteto kursas (Marseilles, Rames), ir „Ecoles préparatoires de Médecine", kurių kursas atatinka dviems pirmiems metams medicinos fakultete (Amieus, Angers, Dijon, Grenoble, Limoges, Rouen ir Tours).

Matematikos, fizikos, chemijos ir gamtos mokslų fakultetas (Faculté des sciences).

Vienos iš paminėtų mokslo grupių licenciato diplomas išduodamas studentams, kurie išlaiko tris „certificats d'études su-

périeures de sciences"; praktikoje paprastai per metus galima prirengti du šitokiu liudymu — certificats. Kiekvienam jų gauti reikalinga išlaikyti po vieną rašto, praktikos darbų ir mintinių kvotimų.

Be licenciato išduodami sekantieji diplomai:

1. Diplôme d'études supérieures de mathématiques.
2. „ „ „ des sciences physiques.
3. „ „ „ de sciences naturelles.

Mokslo laikas šiems diplomams nėra nustatytas, ir jie išduodami tiems, kurie parašo vieną rašto darbą ir išlaiko nustatytus kvotimus.

Daktarato laipsniui gauti šioje srityje reikalinga parašyti ir apginti dvi tezes „renfermant des resultats nouveaux" arba vieną šitokią tezę ir „une discussion de propositions désignées par la Faculté des sciences". Šios rūšies daktaratą (iš sciences) gauti labai sunku, mažiausia tris, dažnai penkis ir daugiau metų priseina pašvęsti mokslo tyrinėjimams. Mažiausio sulyginimo negali būti su kitose valstybėse išduodamais daktaro diplomais. Nuo 1811 metų iki 1920 m. Paryžiaus Universitetas išdavė vos 1799 tokius diplomus (studentų šiame fakultete būna virš 2 tūkstančių).

Prie Paryžiaus Universiteto Gamtos-Matematikos Fakulteto yra įsteigtas Institut de Chimie Appliquée (1, rue Pierre Curie). Nuo norinčių įstoti į šį Institutą jokių mokslo laipsnių nereikalaujama, tik reikalinga išlaikyti įstojimo kvotimus, kurie būna spalio mėnesį. Institutas ruošia chemijos žinovus pramonei ir mokslo darbams. Mokslas tęsiasi tris metus ir jį baigusiems išduodamas diplomas d'ingénieur—chimiste.

Filologijos-literatūros fakultetas (Faculté des lettres).

Fakultete yra sekančios sekcijos: a) Filosofijos; b) Istorijos ir Geografijos; c) Klasiškų kalbų ir literatūros; d) Prancūzų ir svetimų kalbų ir literatūros (galima pasirinkti vokiečių, anglų, italų, rusų, ispanų ir t. p. kalbas).

Licenciato diplomui gauti reikalinga gauti 4 liudymus, kiekvienam kurių reikalinga išlaikyti vieną rašto ir vieną mintinį kvotimą. Kvotimai būna gale kiekvieno semestro. Normaliai reikalinga mokytis du metu, bet vienus metus (du semestru) galima mokytis ir užsienio universitete.

Daktaratui lettres gauti mokslo laikas nėra apribotas, bet gaunamas jis Prancūzijoje labai sunkiai tik po kelių metų pašvęstų mokslo tyrinėjimams.

Be to prie Paryžiaus Universiteto yra Psichologijos Institutas ir specialė mokykla prancūzų kalbos mokytojams užsienyje rengti (Ecole de préparation des professeurs du français á l'étranger). Pastaroj mokykloj mokslas tęsiasi 1 metai.

Farmacijos fakultetas (Faculté de Pharmacie).

Kad gauti diplomą de pharmacien reikalinga atlikti vienų metų stažą ir mokytis 4 metus. Daktaratui dar vieni metai mažiausia. Kitiems diplomams (Diplôme supérieur de pharmacien, Certificat d'aptitude à la profession d'herboriste) mokslo laikas nėra nustatytas.

Specialiai svetimšaliams prie Paryžiaus Universiteto veikia vienų metų *Prancūzijos civilizacijos kursai.* Vasaros laike irgi veikia panašūs kursai nuo liepos 1 d. iki lapkričio 1 d.

Ecole Libre des Sciences Politiques.

(27, rue St. Guillaume. Paris).

Tai yra labai plačiai žinoma laisva mokykla. Jokių dokumentų įstojant nereikalaujama, tik reikia užtenkamai žinoti prancūzų kalbos. Mokslas tęsiasi du metu. Paprastai šią mokyklą lankoma trys metai paraleliai su universitetu ir tuomet joje dėstomas mokslas sudaro gražų vainiką universitete įgytoms žinioms papuošti, nes vienos jos žinoma neužtektų Universiteto studijoms pakeisti. Yra sekančios sekcijos: 1) diplomatinė; 2) administratyvinė; 3) ekonomijos ir finansų: a) valstybės finansai, b) privatūs finansai; 4) ekonomijos ir socialių mokslų ir 5) bendroji.

Mokesnis — 700 frankų už mokslą ir 100 frankų už kvotimus metams.

Aukštosios specialės mokyklos.

Į geriausias speciales valdiškas mokyklas studentai priimami sulig konkursu, kuris susideda iš rašto ir mintinių kvotimų; pastaruosius gali laikyti tik ganėtinai išlaikiusieji rašto kvotimus. Konkursui prisirengti galima arba lankant speciales matematikos klases prie licejų arba privačiai besimokant. Normaliai mūsų gimnaziją baigusiam abiturientui prisirengti prie konkurso reikalinga skaityti *porą metų ir tik gabiausi matematikai gali tikėtis išlaikyti konkursą po vienų metų ruošos.* Bet yra nemaža gerų specialių mokyklų, kur galima įstoti be konkurso ir ten priėmimo sąlygos bus panašios, kaip ir įstojant į Universitetą. Šios pastarosios manau ir bus mūsų studentijai prieinamiausios.

Toliau pasistengsiu suteikti trumpų žinių apie speciales mokyklas kiekvienoj srityj.

Ecole Nationale Supèrieure des Mines.

60, boulevard Saint Michel. Paris.

Atatiktų kalnų institutui. Visiems studentams kursas vienodas ir tarp kitų dalykų dėstoma: metalurgija, pritaikomoji geologija, gelžkeliai, mechanika ir t. t. Mokslas tęsiasi trys metai; įstojimo konkursas labai sunkus. Mokesnis — 1800 fr. metams.

Ecole Nationale des Ponts et Chassées.

28, rue des Laints — Péres. Paris 7-e.

Atatiktų kelių ir pramonės statybos institutui. Įstojimo konkursas labai sunkus. Mokslas tęsias trys metai; mokesnis—1500 fr. metams.

Ecole Centrale des Arts et Manufactures.

1, rue Montgolfier. Paris.

Atatiktų technologijos institutui. Rengiami inžinieriai pramonei ir viešiems darbams. Mokykloj yra trys skyriai: mechanikos, chemijos ir statybos. Įstojimo konkursas labai sunkus. Mokslas tęsiasi 3 metai; mokesnis 2500 frankų metams.

Ecole Spéciale d'Architekture.

254, boulevard Raspail. Paris XIV.

Mokslas tęsiasi 3 metai; mokesnis 2.100 fr. metams.

Ecole Superieure d'aeronantique et de construction mecanique. 92, rue de clignacourt. Paris XVIII. Aeronantika, automobilizmas ir šalčio išnaudojimas (l'industrie frigorifique). Mokslas tęsiasi du metu.

Mums lietuviams prieinamiausia inžinerijos mokykla bus „*Ecole Spéciale des Travaux publics du batiment et de l'industrie*". 12, rue du Sommerard et 3, rue Thénard. Paris V. Tai yra labai gera, ypač praktiška mokykla. Yra trys skyriai: 1) viešieji darbai, 2) statyba ir 3) mechanika ir elektra. Prie mokyklos yra prirengiamieji nuo 1 iki 3 metų kursai (les cours techniques secondaires), kuriuose gali prisirengti kas neturi užtenkamai žinių arba brandos atestato. Studentai priimami be konkurso. Mokesnis už mokslą prirengiamuose kursuose 1.100 fr. iki 1.250 fr., specialiuose kursuose (du metu) 1.500 fr.

Elektrotechnikos (taipogi machanikos) mokytis galima įstoti į vieną iš žemiau nurodytų mokyklų;

1. *Ecole d'Èlectricité et de mécanique industrielles.* 70, rue des Théâtre et 115, avenue Emile-Zola. Paris XV. Praktiška mokykla, priėmimai be konkurso. Yra prirengiamieji kursai ir trijų metų normalus kursas.

2. *Ecole Pratique d'électricité industrielle.* 54, rue Belliard. Paris XVIII. Studentai priimami be konkurso, mokslas daugiausiai praktiškas ir tęsiasi du metu.

3. *Ecole Bréguet.* 81—89, rue Falguiére. Paris XV. Irgi praktiška elektrotechnikos ir mechanikos mokykla; priėmimai be konkurso; mokslas tęsiasi du metu.

4. *Ecole spéciale de mécanique et d'électricité.* 161, rue de Sèvres. Paris. Studentai priimami be konkurso, mokslas tęsiasi

du metu. Šioji pastaroji mokykla tarp kitko specialiai rengia prie konkurso įstoti į „Ecole Supérieure d'Eléctricité".

5. *Ecole Supérieure d'Electricité.* 12, rue de Staöl. Paris XV. Tai yra aukščiausia elektrotechnikos mokykla. Be konkurso gali būt priimami tik inžinieriai. Įstojimo konkursai yra sunkūs, mokslas tęsiasi 1 metai. Mokesnis 2.500 fr.

6. Patogiausia ir ypač pigiausia lietuviams būtų stoti į *Politechnikos institutus,* kurie yra *prie gamtos — matematikos fakultetų Grenoble, Nancy, Toulouse.* Mokslas ten tęsiasi 3 metai, kaip ir Universitete nebrangiai kainoja.

Komercijos mokslai, kaip ir patys prancūzai pripažįsta, Prancūzijoje yra menkiau pastatyti nei Vokietijoj.

Ecole des Hautes Etudes Commerciales. 43, rue de Tocqueville. Paris. Studentai priimami sulig konkursu, mokslas tęsiasi du metu. Prie mokyklos yra suorganizuota svetimtaučiams Académie Comerciale, kurioje mokslas tęsiasi vieni metai.

Ecole des Superieure pratique de Commerce et d'Industrie. 79, avenue de la République. Paris. Priėmimai be konkurso; daugiau praktiška mokykla.

Nežinau ar tiktų lietuviams mokytis *Agronomijos* Pracūzijoje, nes tarp Lietuvos ir Prancūzijos klimatų ir ūkininkavimo metodų tur būt bus gan didelis skirtumas.

Institut National Agronomique. 16, rue Claude-Bernard. Paris. Vyrai ir moterys priimami tik sulig konkursu. Mokslas tęsiasi du metu. Mokesnis — 800 fr. metams.

Ecole Nationale d'Agrikulture de Grignon à Grignion (Seine-et-Oise). Priėmimai sulig konkursu, mokslas tęsiasi du metu. Prie mokyklos yra pensionas, kuriame galima gyventi už 1.800 frankų metams.

Be to agronomijos galima mokytis *prie kai kurių universitetų suorganizuotuose institutuose,* pav. Toulous. Ten mokslas tęsiasi trys metai.

Daržininkystės mokykla *Ecole Nationale d' Horticulture* à Versailles (Seine et Oise). Priėmimai sulig konkursu; mokslas tęsiasi 3 metai.

Ecole Nationale Veterinaire d'Alfort à Alfort (Seine). Svetimšaliai gali įstoti be konkurso; mokslas tęsiasi 4 metai.

K. Graužinis.

Gegutė.

Iš dienraščio.

1925 m. sausio 26 d.

Koks geras Dievulis, kad leido mums sapnus... Kaip gera sapnuoti, matyti, jausti, gyventi, ką svajonėse vien išsvajojai ar matai.

Dar niekada aš nelaukiau taip vasaros, kaip šįmet. Kodel tik šiandien kilo many toks troškimas... Ką atneš man vasara? Laimę, džiaugsmą, ilgesį, kančias?.. Vistiek... Jos telaukiu ir tesvajoju...

Laukiu tylių, ramių vasaros mėnesienų. Išsiilgau Nemuno paslaptingų kalbų, kurias jis man kas tylų vasaros vakarą šnekėdavo... Daug prisirinko paslapčių — aš jos papasakoti pasiskųsti turiu...

Bet štai saulutė skaisčiai šviečia... Visa gamta skaisti, graži; paukšteliai čiulba, gegutė kukuoja... Visur žalia... Pievos pilnos gėlių... gražu, jauku... Skrieju žaliais aksomais nutiestu keliu... taip gera, jauku... basa, laisva... nuo kalnelio ant kalnelio tik skrieju bėgu... Džiaugsmas ir laimė neša mane savo sparnais...

Pribėgau kokią tai gražią aikštelę, rodos alėją. Iš abejų pusių aukštuose medžuose čiulbėjo paukšteliai... Vienoje tik eglėje liūdnai kukavo gegutė... Aš sustojau... Kodel taip yra pasauly? Vieni linksmi laimingi, kaip tie paukšteliai, kiti nuliūdę ir nelaimingi, kaip ši gegutė?..

Atsisėdau ant kalnelio ir įsiklausiau į gegutės skundą... Svajones pertraukė skardus lyg pažįstamas juokas... Suplakė smarkiau man širdis ir aš pažinau... Jis bėgo prie manęs... Jo veidas švietė nepaprasta laime ir atvirumu. Mačiau jis buvo laimingas... Bet kas nuostabiausia — rankose laikė didelį, didelį baltų gėlių bukietą. Jos tokios gražios, žiedai tokie dideli, balti...

„Iš kur tu gavai tokių gražių gėlių? Juk dabar dar pavasaris ir šitos gėlės dar nesužydo?..“ Jis nusišypsojo... Pasveikino su pavasario švente. Aš žiūrėjau į jį ir į gėles. O gėlių vis dar nedavė — jis žino, kad aš laukiu ir nerimauju. Paskui matydamas mano nekantrumą padalijo pusiau gėles ir padavė jas man...

Nudžiugau... Nežinojau nė kaip jam atsidėkoti. Spaudžiau kietai jas prie krūtinės, lyg brangiausiąjį daiktą pasauly... O jis šypsojos ir džiaugės mano laime. „Kokios gražios šitos ramunės! Pas mus tokių nematyti, su tokiais dideliais žiedais. Iš kur jas gavai?“ Jis šypsojos... Kodel jis man davė tik pluokštelį saulučių, o sau pasiliko gražius, didelius baltus žiedus? Bet ne... šypsojos... Linksmas pažiūrėjo ir suprato mano mintį... nusilenkė ir padėjo man po kojų gėles...

Aš jas pakėliau...

Visa užsimiršau... tik gėlės buvo man pryšaky. Kaip gera mylėti!.. Kokios gražios gėlės... Viskas viskas.. ir kalnai — ir pie-

vos... Visą pasaulį priglaustum prie tos gėlės, išbučiuotum apkabintum. Apsidžiaugus gėlėmis vėl norėjau skristi savais keliais... bet kur Jis... Kodel jo čia nėra... Kodel atidavęs paskutines gėles nubėgo... nusivijo nepasakęs „Sudiev“ neprataręs nei vieno žodelio... Gal nenorėjo išgirsti padėkos... Gal. Nuliūdau susimasčiau... iškrito man gėlės ir gailiai skaudžiau ant jų parpuolus verkiau...

— Kelk dukrel, jau 7, klasėn pavėluosi, — išgirdau per miegą mamytės balsą.

Ateitininkų gyvenimo kronika.

— Kun. P. Dogelis, Ateitininkų Susišelpimo Fondo pirmininkas, 4 d. birž. mėn. išvažiavo užsienin gydytis. Žada išbūti apie du mėnesius.

— Dr. J. Sakalauskas, Ateitininkų Vyriausios Valdybos sekretorius, išvyko 4 d. birželio mėn. į Šveicariją.

— A. Petrauskaitė, buv. „Ateities“ redakc. narė, gegužio m. pabaigoj sugrįžo į Lietuvą šiek tiek pasveikus.

— 7 d. birž. mėn. Kauno ateitininkai režisuojami p. P. Kubertavičiaus vadina Juozo Paukštelio tragikomediją „Bajorų rūpesčiai“.

— Rokiškio ateitininkų choras, dirig. p. Milaknio, praneša, jog Kongreso bendrame chore dalyvaus. Dalyvauti atskirai negalės. Bet už tat Ukmergės at-kų choras savo pasižadėjimą dalyvauti Kongrese negarbingai atsiėmė.

— Geg. 31 d. ir birž. 1 d. visi Kauno at-kai (sendr., stud. ir moksl.) šventė metinę šventę. 31 d. buvo iškilmingos pamaldos su bendra komunija, o 1 d. birž. didelė gegužinė Paštavoj apie 24 klm. nuo Kauno. Gegužinėj dalyvavo apie 500 žmonių.

— Ateitininkų Kongresas įvyks rugp. 11—15 dienos. Laike kongreso įvyks ir Moksl. At-kų Konferencija ir Ateitininkų Susišelpimo Fondo atstovų posėdis.

Knyga ir menas

S. Davainis. **Būk mandagus!** Knygelės susipažinti su dailaus elgimosi mokslu, psl. 208. Kaunas, 1925 m.

Gražus pasielgimas įvairiose aplinkybėse, sugebėjimas mandagiai su kiekvienu apsieiti, tai yra tam tikro lavinimosi ir stebėjimo gražiai besielgiančių vaisius. Tasai gražus pasielgimas arba kaip mes pratę esam jį vadinti mandagumu yra svarbus visiems, ypatingai inteligentams. Žmogaus eisena, stovėjimas, sėdėjimas, kalba, žiūrėjimas ir visi kiti mažmožiai duoda pagrindo dažniausia visai teisingai daryti apie tą žmogaus dvasios pasaulį tam tikrų išvadų. Nors to gražam ir būtino kiekvienam pasielgimo daugiausia galima išmokti iš paties gyvenimo, bet tai ne visiems palankios aplinkybės. Bent 90% mūsų inteligentų yra šiaudinės pastogės tėvų vaikai, kame nėra progos to mandagumo pramokti, todel jau suaugusiam toji spraga tenka užpildyti knygų skaitant ir kitus stebint.

Minėtos knygelės autorius bus daug patarnavęs tiems, kurie nenori būti storžieviais, atsilikėliais. Čia daug pamokinančių dalykų ras ir paprastas sodietis, ir moksleivis, ir studentas ir šiaip inteligentas. Visus tuos klausimus aptarti ir išnagrinėti, kuriuos paduoda knygelės autorius, nėra galima, nes esama išviso 55 §§.

Kiek gali būti naudinga ši knygelė, jau galima įrodyti nors ir šiais keliais §§ pv. Mandagumas aukštesnės padėties žmonių su žemesniaisiais ir atvirkščiai. Korespondencija ir laiškų rašymas. Kai kurios taisyklės prie pietų, pusryčių ir t. t. Vizitai, revizitai ir vizitinės kortelės, gerai išauklėtas žmogus. Rūbai ir apsitaisymas. Kambarių apstatymas. Eisena, mokėjimas su žmonėmis sugyventi ect. Visų §§ visvien neišskaitliuoti, nes jie visi įdomūs ir kiekvienam žinotini, jei kas nenori būti primityviškumo stadijoj. Tiesa jie ne visi yra pakankamai išvystyti ir aiškiai išdėstyti, bet šie trūkumai nemažina knygelės vertės. Apie kai kuriuos dalykus gal ir permaža kalbėta ir tai apie tuos, kuriems kaip tik dažniausia nusižengia net ir aukštesnės padėties asmens. Pv. korespondencija ir laiškų rašymas. Drovumas ir pasitikėjimas savimi. Eisena, kai kurios taisyklės prie pietų, pusryčių ect. Yra trūkumų ne vien šiuose perskyrimuose, jų esama ir kitur, net esama ir vietų, kur būtų galima ginčytis su drąsiais autoriaus nurodymais, bet visa tai knygelei nekenkia perdaug.

Knygelė, palyginus su visais kitais mūsų leidiniais, išleista gražiai. Nors kaina nepažymėta, bet pardavinėjama po 4 litus (gal kiek brangoka) prieinama beveik visiems, kas tik nori ją įsigyti.

Bendrai vertinant reik pastebėti, kad autorius bus daug patarnavęs mūsų moksleivijai ir studentijai. Tenka manyti visai pamatuotai, jei gimnazistas su tąja knygele geral susigyvens ir nuo teoretinių žinių eis prie praktikos, tai žymiai išsiskirs iš tų, kurie dabar lanko ir aukštąją mokyklą ar užima atatinkamą aukštesniąją vietą. Šiandien kartais su pasigailėjimu tenka žiūrėti ne vien į moksleivius, bet ir į labai labai didelį % mūsų studentų ir šiaip aukštų valdininkų, kurie nusižengia pagrindiniausiems mandagumo reikalavimams. Užtat ši knygelė turėtų puošti knygynėlį kiekvieno moksleivio, studento, valdininko ar šiaip inteligento.

S. Kisevičius.

Bakužės Viltis. Rokiškio Ateitininkų kuopos laikraštėlis. Penkių metų sukaktuvėms paminėti 1925. 30 psl. didelio formato.

Laikraštuko turinys įdomus ir įvairus. Kadangi tai yra jubilėjinis numeris tai jame rašo ir sendraugiai, ankščiau buvę šios kuopos nariai. Čia randame kuopos sendraugių (jau baigusią gimnaziją) — stud. A. Adamonio („Ūkininko" administratoriaus), mokytojo L. Nemicko ir stud. J. Keliuočio rašinių; toliau eina pačių narių rašiniai, būtent: Vl. Viliamo, Adolfo Karigėlės, J. Drungaitės ir V. Makutėno. Dar yra du piešiniai — A. Diržio ir N. Gasėno.

Redagavo laikraštėlį Vl. Adamonis (gabus ir uolus VII kl. mokinys) ir A. Kuravinis (abiturientas). Išleido Vl. Viliamas (energingas kuopos pirmininkas) ir T. Slabšys. Viršelį piešė J. Deksnys, iliustravo K. Paunksnys.

Laikraštėlis visais atžvilgiais geras — ir turinys švarus ir įdomus, ir išleistus gana švariai ir dailiai, ir suredaguotus sumaniai.

Šia proga tenka priminti, kad ir kitos kuopos minėdamos savo sukaktuves stengtųsi būtinai išleisti tokių jubilėjinių numerių. Mes linkę taip greit pamiršti savo praeitį ir ja bendrai ne perdaugiausia rūpinamės. Juk nepakenčiama, kad iki šiol dar neturime parašytos Ateitininkų gyvenimo istorijos.

J. Keliuotis.

Mūsų veikimas

Viena. Šiais mokslo metais Vienos aukštuose moksluose susirinko 28 lietuviai studentai. Jų tarpe tik trys studentės. Gausingiausiai lietuvių lankoma prekybos aukštoji mokykla. Ją lietuvių lanko 10 asmenų, paskui seka universitetas, kuriame yra 7 lietuviai studentai. Mažesnis skaičius (4 asmenys) lanko veterinarijos aukštąją mokyklą. Žemės kultūros aukštąją mokyklą tik du studentai; viens miškininkystės ir kitas agronomijos skyrių.

Bendrai Vienos aukštosios mokyklos turi pasaulinį garsą ir jose mokslas pastatytas nemenkiau už kitus garsius universitetus bei aukštas mokyklas. Visose mokslo šakose Vienos mokyklos turi pasaulinio garso profesorių — kelialaužių. Kai kurie mokslai, kaip mediçina, farmaceutija, valstybiniai mokslai savo pastatymu užima pirmą vietą Europoje. Daugelis profesorių, dėstančių gamtos mokslus yra pasižymėję savo mokslo darbais ir išradimais. Praktikos darbams atlikti yra įrengta modernios laboratorijos. Čia reikia dar paminėti Vienos technikos aukštąją mokyklą. Ji savo mokslo pastatymu ir įrengimu neužsileidžia Berlyno tokiai technikos mokyklai. Čia ypač gerai pastatyta elektrotechnika ir statyba. Ją šiais mokslo metais lanko tik vienas lietuvis. Į ją pastoti kiek sunkumų sudaro reikalavimas baigusių gimnazijas laikyti papildomus kvotimus iš braižomos geometrijos, paišybos ir matematikos. Bet kiek rimčiau pasirengus ir tai sunkumų nesudaro.

Įstojimas svetimšaliams į austrų aukštąsias mokyklas nesudaro ypatingų sunkenybių. Čia prašymas ir reikalingi prie imatrikulacijos dokumentai (atestatas, jo nuorašas, metrikai, pilietybės, ištikimybės ir lėšų turėjimo liudymai) imatrikuliacijos laikotarpy reikia asmeniai įteikti fakulteto dekanui. Tuo ir baigiasi visos įstojimo formalybės. Už paskaitas ir praktikos darbus svetimšaliai privalo mokėti 5 kart daugiau. Todel semestrinis mokslo mokesnis siekia nuo 200 iki 600 litų. Žinoma pigiau reikia mokėti humanitarinius ir valstybinius mokslus studijuojantiems, brangiausia chemikams, medikams ir fizikams.

Vienos aukštose mokyklose beveik visai nedaroma skirtumų tarp svetimšalių ir savų piliečių. Vietos laboratorijose ir klinikose visiems lygiai prieinamos. Santykiai su asistentais ir profesoriais svetimšalių lygiai toki pat koki ir kitų. Mažai orientuojantiemsi studentams svetimšaliams kiti asistentai daugiau padeda, kaip saviems. Čia nėra jokio ypatingo šnairavimo į svetimšalius. Ir šiaip visose mokyklose viešpatauja jaukus ir draugiškas ūpas. Kitose Vienos aukštose mokyklose studentų skaičiaus net didesnę pusę sudaro svetimšaliai. Šios mokyklos prieš karą tarnavo di-

I Kuopelė (moterų. gimn. 8-7 kl.) narių 18, pirmin. T. Vėbraitė, valdybos narys, mergaičių reikalų vedėja, parodžiusi nemaža pasišventimo ir energijos. Sušaukta 12 susir. Laikyta šios paskaitos: kas bendra taip žmogaus valios ir proto, doros vaidmuo visuomeniniame gyvenime, mokslo reikalas mergaitėms, garbė, mūsų siekimai ir keliai, džiaugsmas ir melancholija, maldos reikšmė, tikėjimo vaidmuo gyvenime, kaip įgyti kitų pasitikėjimą. Turėjo „baudžiamąjį kodeksą", spręsta nemaža klausimų.

II Kuopelė (5-6 kl. mergaitės gimn.) narių 25. Susirinkimai 5, kur būta šių referatų: darbas veda į tikslą, vilties nauda, kokia turi būti at-kė, draugiškumas. Žinoma, jaunutės, darbe neįgudusios, toliau tik testiprėja!

III Kuopelė (Mok. Sem. mergaitės) narių 32. Vadovauja V. Inčiūraitė. Sušaukta 7 susirinkimai. kur skaityta šie dalykai: alkoholis kenkia, elgimasis, higiena, kokios turi būti at-kės, mergaitės tikslas gyvenime, socializmas, mergaitės — moters uždavinys gyvenime.

Visą mergaičių pradžioj metų būta 66, dabar 75.

Valdybos posėdžių su kuopelių, sekcijų pirmininkais padaryta 8. Aštuoni ir visuotini susirinkimai, kur buvo gana rimta ir užsitęsusi ilgai paskaita „Dora ir religija" (kap. kun. J. Ruškio) ir „Tolstojaus nuomonės apie svaiginamąsi".

Narių išsilavinimas apsilpnis, taip pat ir vidujinis gyvenimas! Tikiu, panevėžiečiai pajus savy kažkokios galios ir liks pavyzdingi! Daugiau tik darbo ir vilties!

Yra ir jaunesnieji at-kai. Pradžioj vos 10 tebuvo narių, o liko 53, 25 merg. ir 28 vaikinai. Leido laikraštėlį „Ateities žiedai". Lankymasis į susirinkimus pavyzdingas, vienas ar du neateidavo. Patikdavo jiems tie susirinkimai, kur būdavo savosios jų kūrybos. Susirinkimų padarė 10. Štai kai kurios paskaitos: tolimesnis darbas, žmogus, at-kai ir visuomenė, socializmas, dabartinė at-kų padėtis, alkoholis, kantrybė, žmogaus prigimtis ir kitos. Iždą jie sau atskirą turėjo.

Buvo ir sekcijos, kurios stropiai imasi darbo.

Abstinentų sekcija narių turi 64, padarė 4 susirinkimus, Referatai—tabako vaidmuo gyvenime ir girtuokliavimas ir dora. Sargybos išplatina savo tarpe 20-egz. Darbavos žymia i provincijoje.

Visuomeninkų sekcija, tik įsisteigusi, narių turi 22. Susirinkimus padaro 8. Referavo šiuos dalykus: lietuvių ydos ir trūkumai, atostogų praleidimas, draugiškumas, Markso mokslas, socializmas, evolucijos teorija ir mūsų pasaulėžiūra. Sekcijos nariai laikė pavasarinikams 12 paskaitų, isteigė 2-abstin. sekciji ir 1-ną pavasarininkų kuopą. Platino knygas ir laikraščius.

Eucharistininkų sekcija narių turi 26, (tik trys vyrai). Susirinkimų nuo gruodžio m. iki kovo apie 10 padarytu, Skaitytavo dvasios vadovo Kun. J. Ruškio padadami evangelijas, eidavo bendros išpažinties ir darė agapes.

Sportininkai su pavasario grožybėmis a'gimsta, žiemą tylėjo, nes padarė tik vieną susirinkimą.

Viso kuopoj, su jaunėsn, 264 nariai, 164 vyrai ir 100 merg.

Nesnaudė Susišelpimo Fondo Komisija ir vakarų rengimo komisija. Pirmoji suruošė rinkliavą, platino at-kų loterijos bilietus, knygutes ir rinko pasižadančius asmenis at-kų namams statyti pinigus duoti. Antroji surengė savybinį ir viešą vakarą.

Reikia paminėti, jog tai dirbta nuo rugsėjo mėn. iki kovo mėn., o kas dabar dirbama palieku kitiems tirti.

Susirūpinta kuopos narių tolimesniu gyvenimu — įvesta narių autobiografijos knygos chronika.

Neminiu smulkmenų visų, kad neįkyrėjus skaitytojui, palikdamas progos kitiems pažinti kuopą bei jos gyvenimą.

Neapleikiste sesutės, broliukai idėjos! Daugiau drąsos — fortes fortuna adiuvat! Organizuojate chorą, rengiatės į kongreso parodą — tat tinkamai ir pasirodykit. Tik daugiau patvaros ir neliks jūs darbai bevaisiai!

Kas silpna yra kuopos gyvenime — valdyba težiūri..

Tat, kupini pavasario saulėtų dienų džiaugsmo į darbą!

Stasys — Antanas.

Kėdainiai. Šiemet mūsų kuopa užsibrėžusi plačia vaga veikti, tačiau visų darbų bei projektų negali įvykinti. Kuopa kai kuriuose darbo srityse gerokai nuveikė, ir dar daug darbų į rieš akis turi atlikti. Kuopa šiemet išaugo į virš 100 narių (pernai 60). Draugo V. Dockaus rūpesniu įkurta Kėdainių suaugusiems gimnazijoj at-kų kuopelė, susidedanti iš 15 narių, kurios pirmininkas A. Digrys. Organizuota Kėdainių Mokytojų Seminarijoj at-kų kuopelė bet kad dauguma at-kų yra antro kurso mokiniai, reikalinga prieš egzaminus daug mokytis, ir bendrai jau visiems žinoma kokia ten „padėtis". Todel dabar seminarijoj yra apie 20 at-kų, jie priklauso prie bendros kuopos, oficialiai nesudarydami kuopelės. Kuopa išsiskirsčiusi į keturias kuopeles ir tris sekcijas. Laikraščių pereina: „Ateities" virš 50 ekz., „Naujos Vaidilutės" apie 30 ekz., "Pavasario" 10 ekz. ir kit... Išsplatinta At-kų loterijos 20 knygučių (10 B ir 10 C loterijos knygučių). Didinamas kuopos knygynas. Tam tikslui rinkta privačiai aukos Kėdainių apskr. pas pasiturinčius ir prijaučiančius at-kų idėjai asmenys (knygom bei pinigais) knygyno naudai. Surinkta apie 150 litų ir 50 knygų. Dabar knygyne yra virš 100 įvairaus turinio knygų. Šiais mokslo metais surengta du savybės vakarai. Pirmame š/m. vasario m. vaidinta komedija „Nesipriešink" ir kitos smulkmenos. Gauta gryno pelno apie 70 litų. Antras surengtas š/m. gegužės m. 16 d. ir vaidinta triveiksmė komedija „Amerika Pirtyje" ir monologas „Pati pasileido". Gryno pelno gauta apie 80 litų. Ruošiamasi į Jubilėjinį At kų kongresą. Sudarytas kuopos choras, kurį sutiko vesti gimnazijos dainų mokyt. J. Kamarauskas. Daromos choro repeticijos. Ruošiama įvairių iš kuopos gyvavimo fotografijų bei išdirbinių į At-kų parodą. Kuopos visuotini susirinkimai daromi į

mėnesį du kartu. Valdybos posėdžiai šaukiami kas mėnuo. Kuopelių bei sekcijų sus-mai esti į mėnesį nuo 1 iki 2 kartų. Jų sus-muose daugiausia laikomos paskaitos ir skaitomi referatai tų pačių narių rašyti. Kiekvieną beveik dieną gimnazijoj esti at-kų kuopos koks nors sus-mas š. m. gegužės m. 16 d. atvyko iš Lietuvos Universitetas „Pavasaris“ lektorius Mantvydas ir laikė paskaitą tema: „Laisvamanybė Lietuvoje“ Paskaita užsitesė apie 3 val. Joje dalyvavo virš 80 narių. Klausytojai liko patenkinti.

Kuopai viešai veikti trukdymų iš gimnazijos administracijos pusės nėra. Tik bent kiek daugiau formalumų reikalinga pasilaikyti, negu pernykščiais metais. Bendroj darbuotėje daug padeda dirbti kuopos globėjas mokyt. M. Kulis ir mokyt J. Žižys. Gimnazijoj priešingų kuopelių nėra. Girdeti, kad slaptai veikia maža gimn. aušrininkų kuopelė, bet ji mažai žinoma ir mums nieko nekenkia.

Koras.

Mūsų mirusieji.

A. A. Marytė Žiliūtė.

A. A. Marytė Žiliūtė gimė 1905 m., Kybartų miestely. Liaudies mokyklą lankė Kybartuose ir baigė ją kaipo viena iš geriausių mokinių tarpe. 1920 m. stoja Kybartų „Žiburio“ gimnazijos I-on. kl. Gymnazijoj eina per visas klases kaipo viena iš geriausių mokinių. Šiemet staiga suserga, pasirodo džiovos žymės. Išguli ištisai 2 mėnesiu. Bet, vos galėdama išlipti iš lovos rengia pamokas, darbuojasi ir nutaria vėl lankyti gimnaziją. Tas viskas buvo priežastimi jos artimos mirties. Vėl liga atsinaujino ir š. m. 5 d. gegužės persiskyrė su šiuom pasauliu. A. A. dr-gė Žiliūtė buvo viena iš stropiausių mūsų klasės mergaičių, tai buvo darbo mergaitė ir dirbo ligi užmerkė savo akis. Buvo At-kų kuopos narė, visas savo pastangas dėjo, kad sustiprinti At-kų kuopą. Rašė referatus, ragino į darbą neveiklius narius, priklausė prie filosofijos ir literatūros sekcijų, kurios buvo jos mylimiausios šakos ir taip dirbo lig savo gyvenimo galo.

Trimis dienomis prieš savo mirtį pardavinėjo laikė vakarėlio skrajojančią krasą. Žodžiu, — pilnai buvo pasišventusi obalsiui „Atnaujinti visa Kristuje“.

Bet kitoks likimas jai buvo skirtas, kitaip Aukščiausiasis panorėjo ir persiskyrė su šiuom pasauliu.

Sudiev, tau brangi idėjos drauge! Ilsėkis ramybėje su Kristumi.

Bie-čius Jonas.

Redaktorius-leidėjas stud. J. Mičiulis. „Raidės“ spaustuvė Kaune

Dar galima gauti „Ateities“ Administracijoj moksleivių kalendorių

„DRAUGAS“

Su tvirtais aptaisais kaina 1 lit. 50 ct.

Skubėkite įsigyti!

„Ateities“ Administracijoj galima gauti šių knygelių:

J. Jurgelevičius. **Pirmieji skauto žingsneliai.** Kaina 1 litas. Su prisiuntimu 1.20 centų.

Arvėde Barine. **Šv. Pranas Asižietis.** Laisvai vertė P. G—s. Kaina 50 cent. su pris. 60 c.

„Ateities“ komplektas		1914 m.	(be Nr. 1)	8 lit.
„	„	1915 „		3 „
„	„	1916 „	(be Nr. 1)	3 „
„	„	1917 „	(be Nr. 1, 9, 10, 12)	3 „
„	„	1918 „	(be Nr. 1, 5, 7, 8)	3 „
„	„	1919 „		5 „
„	„	1920 „		5 „
„	„	1921 „		5 „
„	„	1922 „		5 „
„	„	1923 „		8 „
„	„	1924 „		8 „

Kiekvieno komplekto prisiuntimas 60 centų. Ši kaina moksleiviams, ne moksleiviams dvigubai.

„Ateities“ kaina:

Lietuvoje metams — —	15 lt.
Užsieniuose metams — —	20 lt.
Atskiras num. — — —	150 ct.
Moksleiviams imant kuopose	1 lt.

„Raidės“ spaustuvė Kaune